

GÖTEBORGS UNIVERSITET
Institutionen för svenska språket
Nordiska språk

HAR DU ÖLAT DIG ODÖDLIG?
En undersökning av resultativkonstruktioner i svenskan

Håkan Jansson

SPECIALARBETE, 10 poäng
Nordiska språk, fördjupningskurs 2 (61-80 poäng)
Vårterminen 2005
Handledare: Benjamin Lyngfelt

Sammanfattning

Denna uppsats handlar om den typ av språklig konstruktion som kallas resultativkonstruktion. Målet med uppsatsen är att förklara vad en resultativkonstruktion är, att ge en kort skiss av hur forskningen kring resultativer har utvecklats, samt att beskriva hur resultativkonstruktioner kommer till uttryck i det svenska språket.

Resultativer är konstruktioner där komplementet i verbfrasen uttrycker ett resultat av verbhandlingen. Resultativer lämpar sig väl för att beskrivas i ett konstruktionsgrammatiskt perspektiv. En ledande forskare inom konstruktionsgrammatiken är Adele Goldberg, och hennes sätt att beskriva resultativkonstruktionen har varit en viktig utgångspunkt för uppsatsen.

Ett av de mera intressanta dragen hos resultativkonstruktionerna verkar vara att de skulle kunna ändra valensen för det verb som ingår i konstruktionen. Det är en egenhet som innebär att man, beroende på vilka tolkningar man gör, kan se det som att dessa konstruktioner inte är helt förenliga med vissa delar den grammatiktradition som har sitt ursprung i transformationsgrammatiken. Uppsatsen delar in resultativerna i två grupper – kontrollresultativer respektive ECM-resultativer – och kommer till slutsatsen att vid vissa tillfällen så ändras valensen för det verb som konstrueras med ECM-resultativ.

För att undersöka resultativkonstruktionens relevans för det svenska språket har uppsatsen dragit nytta av främst den morfologiskt uppmärksatta textkorpusen PAROLE som finns hos Språkbanken vid Göteborgs Universitet. Förutom de sökningar som gjorts i PAROLE, har Internet/Google använts; dessutom har spontana upplysningar från personer som känt till denna undersökning varit av betydelse.

Uttryckssidan av undersökningen noterar en påfallande likhet mellan konstruktioner med kausativa verb och resultativkonstruktioner, att valensen för verbfrasens huvud tycks förändras av att ingå i resultativkonstruktioner i vissa fall, samt att det finns gott om exempel som stöder uppfattningen att resultativkonstruktionen skulle vara produktiv i det svenska språket.

Slutligen noteras att tre undersökningsområden som uppsatsen tangerar skulle vara värda att undersöka närmare: under vilka omständigheter subjektspredikativ kan bilda resultativer i svenskan, hur adverbiala resultativer fungerar samt hur the Direct Object Restriction förhåller sig till den komplicerade spänning som råder mellan den semantiska och den syntaktiska beskrivningsnivån vid resultativa konstruktioner.

Innehållsförteckning

1. Inledning	1
1.1. Syfte	2
1.2. Metod och material	2
2. Teoretisk bakgrund	5
2.1. Konstruktion i språket	5
2.1.1. Konstruktion och valens	6
2.1.2. Semantiska roller	8
2.2. Konstruktionsgrammatik	11
2.3. Resultativkonstruktionen	16
2.4. Resultativer och olika typer av intransitiva verb	21
2.5. Fyra typer av resultativer – och en jämförelse mellan deras engelska och svenska formuleringar	24
2.5.1. Kontrollresultativ med transitivt verb	24
2.5.2. Kontrollresultativ med intransitivt icke-ackusativt verb	25
2.5.3. ECM-resultativ med intransitivt icke-ergativt verb	27
2.5.4. ECM-resultativ med falsk reflexiv	28
3. Att undersöka resultativer i PAROLE	30
3.1. Om PAROLE	30
3.1.1. Att söka i PAROLE.....	30
3.2. Inledande sökningar.....	31
3.2.1. Avgränsningsproblem.....	32
3.3. Syntaktiska perspektiv på sökningarna	34
3.3.1. Objektspredikativ.....	35
3.3.2. Adverbial	35
3.3.3. Subjektspredikativ	36
4. Undersökningsresultat	38
4.1. Exempel på hur olika verb kan konstrueras som resultativer	39
4.2. En jämförelse mellan konstruktionerna av två exempelverb	42
4.3. Resultativer i olika textkategorier	44
4.4. Exempel på unik och/eller kreativ användning av resultativer..	47
5. Avslutande diskussion	50
5.1. Resultativkonstruktionen jämfört med kausativa verb.....	50
5.2. Resultativkonstruktionen och ändrade valensmönster i svenskan	51
5.3. Är resultativkonstruktionen produktiv?	53
5.4. Uppslag för vidare undersökning	54
Litteraturförteckning	55
APPENDIX 1: Söksträngar	58
APPENDIX 2: Sökning hanterad i Excel	63

APPENDIX 3: Reklam och reklamliknande webb- och kvällstidningstext	64
APPENDIX 4: Google-sökning: ” <i>sig fri</i> ” – de tio första träffarna.	65

Tabell- och figurförteckning

TABELL 1: Översikt över semantiska roller.....	9
FIGUR 1: Ett exempel på semantisk/syntaktisk konstruktionsanalys: resultativkonstruktionen	15
FIGUR 2: "Orsaka-förflytta"-konstruktion: verbhandligen orsakar en förändring på föremålet för handlingen.....	20
FIGUR 3: "Resultativ"-konstruktion: verbhandligen orsakar en föränd- ring på föremålet för handlingen.	20
FIGUR 4: "Kontrollresultativ med transitivt verb och objektspredikativ.	25
FIGUR 5: Kontrollresultativ med intransitivt icke-ackusativt verb.....	26
FIGUR 6: ECM-resultativ med intransitivt icke-ergativt verb.....	28
FIGUR 7: ECM-resultativ med intransitivt icke-ergativt verb och falsk reflexiv	29
TABELL 2: Tabell över källorna till PAROLE.....	30
TABELL 3: Olika sätt att konstruera resultativer.....	40
TABELL 4: Jämförelse mellan resultativkonstruktion och konstruktion med kausativt verb.....	42

1. Inledning

Kanske har det slagit dig att det finns en spännande skillnad mellan hur verbet *plocka* används i följande två meningar:

- (1) a. Lena plockade jordgubbar.
- b. Lena plockade korgen full.

I båda fallen plockade Lena något, men det är bara i (1a) som det tydligt specificeras vad Lena plockade (även om vi nog misstänker att det även i (1b) är jordgubbar, i alla fall om det står intill (1a) i texten). I (1b) är det nämligen inte **vad** som plockas – jordgubbar – som är huvudsaken, utan **vilket resultat** plockandet får – att korgen blir full. Satskonstruktioner som (1b), som kännetecknas av att verbhandlingen beskriver ett resultat, brukar kallas **resultativkonstruktioner** eller **resultativer**. Den här uppsatsen kommer bland annat att handla om hur satser som (1b) fungerar i svenskan.

Men det är inte bara den resultativa satsen i sig – *Lena plockade korgen full* – som är intressant, utan också hur sättet att **konstruera** satsen resultativt tycks påverka gränserna för hur man rimligen kan använda verbet *plocka*. Se vad som händer om vi jämför (2a) och (2b) med (2c) och (2d)

- (2) a. Lena plockade jordgubbar.
- b. Lena plockade korgen full.
- c. ? Lena plockade korgen.¹
- d. *Lena plockade full.
- e. Lena plockade korgen från hyllan.

Meningen *Lena plockade korgen* skulle kunna accepteras med tillägget *från hyllan*, men inte gärna annars.

Tanken att principerna för hur vi kan använda ett verb (eller ett adjektiv eller substantiv) skulle kunna förändras beroende på kontexten är inte helt okontroversiell, men det är ett lite förenklat sätt att beskriva ett av de fält som lyder under benämningen konstruktionsgrammatik. Se avsnitt 2.2. nedan för en vidare beskrivning av konstruktionsgrammatik.

¹ Frågetecknet (?) och asterisken (*) framför exempelsatser användes i enlighet med internationell praxis: ? – uttrycket strider med största sannolikhet mot vad de flesta modersmålstalande anser korrekt språkbruk; * – uttrycket anses ogrammatiskt. Uppsatsens notationspraxis förklaras för övrigt längre fram i detta avsnitt (1.3. Notation).

Satser som (2b) ovan är i det perspektivet exempel på hur verbet *plocka* genom att konstrueras resultativt, kan användas på ett nytt men idiomatiskt korrekt sätt, som bara är möjligt när det ingår i den konstruktionen. Resultativkonstruktionen är således en av flera sådana möjligheter som beskrivs inom konstruktionsgrammatiken.

Strukturen i uppsatsen har mycket påverkats av dess dubbla syfte att såväl beskriva resultativkonstruktioner som att undersöka hur de kommer till uttryck i svenskan. Uppsatsen har inte någon separat forskningsöversikt, utan den är inarbetad i avsnitt 2, Teoretisk bakgrund. De termer som används förklaras efter hand, och avsikten är där att nära anknyta till nationell och internationell praxis. Svenska Akademiens grammatik (SAG) får ses som ett rättesnöre för det nationella bruket av termer, och följs om inget annat anges.

1.1. Syfte

Uppsatsens syfte är i princip tvådelat: För det första att mycket summariskt beskriva hur man kan använda konstruktionsgrammatik för att analysera de mönster man kan iaktta i hur valensen² för vissa ord (huvudsakligen verb) tycks ändras beroende på hur satserna där de ingår konstrueras, och beskriva hur detta fungerar särskilt med hänsyn till resultativkonstruktioner. För det andra syftar uppsatsen till att sätta detta i relation till hur resultativer konstrueras på svenska.

Det andra delsyftet är i huvudsak uttrycksrelaterat, d.v.s. det blir frågan om att genom sökningar i PAROLE och på andra sätt excerpera exempel på hur, och i vilka språkliga kategorier, vi uttrycker att något är ett resultat av den aktion som en sats huvudverb anger. Eftersom den forskning som hittills gjorts på detta område gällt andra språk som t.ex. engelska och tyska – Goldberg (1995) resp. Müller (2002), är det naturligtvis viktigt att verifiera den betydelse som konstruktionsgrammatiken skulle kunna ha för beskrivningen av svenska förhållanden genom uttrycksrelaterade undersökningar på svenska.

1.2. Metod och material

Med tanke på att uppsatsens syfte är tvådelat och att det påverkat hela dess uppläggning, är det ganska naturligt att det även gäller för metodvalet. Konstruktionsgrammatiken utgör den teoretiska utgångspunkten

² Ett ords valens styr som bekant hur det kan kombineras med andra ord. För vidare beskrivning av valens se avsnitt 2.1.1. nedan.

för uppsatsen; frasstrukturgrammatik av olika skolor (GB – Government and Binding; HPSG – Head-Driven Phrase Structur Grammar; LFG – Lexical Functional Grammar) har ingen explicit roll i uppsatsen, men finns delvis ändå med i bilden, på grund av att dessa två beskrivnings-traditioner i vissa sammanhang kan anses stå i strid med varandra.

De empiriska studierna har i huvudsak gjorts genom Språkbanken < <http://spraakbanken.gu.se/> > och särskilt databasen PAROLE < <http://spraakbanken.gu.se/lb/parole/> > som är morfologiskt ”taggad”, vilket innebär att man kan söka på ordklasser, böjningar och i viss mån även på syntaktiska konstruktioner. En något utförligare beskrivning av PAROLE och hur de olika sökningarna gått till ges i avsnitt 3, Att undersöka resultativer i PAROLE. Alla söksträngar som använts i PAROLE finns dokumenterade i APPENDIX 1.

Mycket sökningsarbete har skett via Internet. Förutom sökningarna genom Språkbanken har en vanlig sökmotor som Google varit till stor hjälp. Främst i arbetet med att söka efter alternativ till de språkliga konstruktioner som har hittats i Språkbanken, men dessutom inte minst för att hitta alternativa teoretiska beskrivningar. Det sistnämnda visade vara mycket fruktbart, beroende på att förhållandevis mycket av vetenskapliga dokument – från hela böcker till stödpaper från symposier – funnits tillgängliga i fulltext på Internet; se litteraturförteckningen för närmare upplysning.

Introspektion – där uppsatsens författare använt den egna ”språkkänslan” – har här, liksom i många andra språkvetenskapliga sammanhang, varit ett viktigt instrument.

1.3. Notation

Uppsatsen följer praxis för notering av inkorrekt, orimligt eller tveksamt språkbruk, vilket markeras enligt följande:

- (3) a. *Hans färglöst tal somnade mig.
 b. #Colorless green ideas sleep furiously (Chomsky 1965:149).
 c. ?Lena plockade korgen.

Ogrammatiska satser markeras med *, medan satser vars grammatik – i betydelsen syntax och formlära – är korrekt, men på annat sätt är orimliga – t.ex. pragmatiskt eller logiskt orimliga – markeras med #. Meningar markerade med ? strider med största sannolikhet mot vad de flesta modersmålstalande anser korrekt språkbruk.

De exempelmeningar som härrör från PAROLE markeras med ett (P) efter meningen, medan övrigt exciperat material anges med källa. Exempel utan källangivelse är författade av mig.

Kursiv stil används för att markera exempel(ord), medan enkla citattecken (') används för att ange betydelse: *Öla* betyder 'dricka öl (till övermått)'.

Fet stil används i rubriker samt för att i allmänhet fästa läsarens uppmärksamhet på t.ex. ett ord eller ett uttryck.

2. Teoretisk bakgrund

2.1. Konstruktion i språket

Orden *konstruktion* och *konstruera* finns enligt SAOB belagda i svenskan sedan början av 1700-talet, såväl i konkret ('att bygga, sätta ihop något') som i abstrakt betydelse. En intressant detalj i sammanhanget är att SAOB:s äldsta belägg för både abstrakt och konkret betydelse kommer från en och samma skrift: Jesper Swedbergs *Schibboleth*, utgiven i Skara 1716.³ Den abstrakta betydelsen kan vara av såväl språkvetenskaplig som allmän filosofisk art. SAOB ger följande definition av den språkvetenskapliga innebörden:

KONSTRUKTION

jfr SYNTAX; numera nästan bl. i inskräntare anv., om det förhållande att ett ord förbindes med viss(a) formkategori(er), särsk. kasus, l. viss(a) preposition(er) o. d. vid sammanställning med andra ord till ett (begrippligt) helt.

REDAKTIONSEXEMPEL: *Konstruktion med genitiv är sällsynt hos detta verb.*

[SAOB uppslagsord *konstruktion*, betydelse **5.a**]

När språkvetenskapliga verk använder ordet konstruktion tas betydelsen/definitionen ofta för given, så t.ex. i Andersson (1993:33) och Hultman (2003:85). SAG ger däremot en definition av ordet i första bandets termförklaringar:

konstruktion, struktur sedd ur ett visst ords perspektiv: A konstrueras med B (dvs. bildar en struktur tillsammans med B), vissa ord som normalt konstrueras på ett visst sätt kan byta konstruktion etc. "Konstruktion" kan också användas som synonymt med "syntaktisk struktur". Fraser och satser är exempel på konstruktioner.

(SAG I:191)

Som framgår av ovanstående exempel är begreppet konstruktion gärna förknippat med valensen för huvudordet i en fras, men det kan också ha

³ **Konstruera**, konkret betydelse: *Ordalista på Fremmande ord och ordalag / som hos oß merendels onödigt brukas. I theras stelle Svenska ord gifwen. / _ _ _ / konstruera, sammanbinda / _ _ _ / Schibboleth 259.*

Konstruktion, abstrakt betydelse: *Hit hörer ock deth / at vår construction eller ordawäf / är af våra tidens Poëter mykit förgäten / och vårt gamla regelbundna språk och förderfwat. Schibboleth 110.*

en vidare syftning som ungefärligen innebär 'meningsbärande sammanställning av ord', vilken kan ha ett omfång från idiom till makrosyntagm. Detta försök att inringa det traditionella språkvetenskapliga bruket⁴ av ordet *konstruktion* torde vara tillfyllest för uppsatsens behov. Däremot kan det vara på sin plats titta lite närmare på relationen mellan begreppen konstruktion och valens⁵. De ord som ingår i en konstruktion, gör ju det normalt enligt de restriktioner/principer som gäller för huvudordets argumentstruktur, men som vi nedan ska se, kan huvudordets valens tillfälligt åsidosättas/förändras genom att det ingår i en viss bestämd konstruktion. Beskrivningen av hur detta går till är en av poängerna med konstruktionsgrammatiken.

2.1.1. Konstruktion och valens

Vi kan låta uppsatsens titelmening tjäna som åskådningsexempel på relationerna mellan valens och konstruktion:

(4) Har du ölat dig odödlig?

Till att börja med kan vi konstatera att verbet *öla* betyder 'dricka öl' och att det är bildat till *öl* enligt samma produktiva ordbildningsregel som ger *cykla* av *cykel* och *bila* av *bil*. I valensen för verbet *dricka* ingår alltid en vätska – *dricka öl*, *dricka kaffe*, *dricka diskmedel* (det är möjligt att dricka diskmedel, även om man inte mår bra av det) – d.v.s. om vi inte menar *dricka* i betydelsen 'ha alkoholproblem', för då kan *dricka* användas intransitivt, utan objekt: "Alla säger att Jeppe dricker ...". Eftersom *öla* betyder 'dricka öl', finns där redan i grundbetydelsen ett objekt: vätskan öl. Det innebär att valensen för *öla* inte tillåter något objekt, d.v.s. *öla* är ett intransitivt verb som måste konstrueras utan objekt, vare sig det skulle vara en vätska eller någon som "undergår" ölandet. Ett undantag skulle möjligen vara om man angav ölsorten/öltypen, men den skulle då hellre anges med en prepositionsfras, vilket är ett tecken på att man snarare betraktar den som adverbial än som objekt:

⁴ Notera att detta bruk betraktar konstruktioner ur **det enskilda ordets** perspektiv – se särskilt SAG-citatet ovan: "konstruktion, struktur sedd ur ett visst *ords* [min kursivering] perspektiv:" – medan konstruktionsgrammatiken tar konstruktionen som sådan som utgångspunkt.

⁵ **Valens** definieras enligt SAG (I:236) på följande sätt: "de semantiska eller syntaktiska krav som ett ord (särskilt substantiv, adjektiv eller verb) har på sin omgivning./---/".

- (5) a. Jeppe ölade.
 b. *Jeppe ölade öl.
 c. *Jeppe ölade Marie.
 d. ?Jeppe ölade Carlsberg/starkbärs/elefantöl.
 e. Jeppe ölade på Carlsberg/starkbärs/elefantöl.

Valensramarna sätter även upp restriktioner för vilka funktioner/roller övriga ordklasser som substantiv och adjektiv kan fylla i olika konstruktioner – öl kan t.ex. drickas, sörplas och spillas men inte ätas eller krossas. I den här uppsatsens sammanhang är det just verbens valensramar som är intressanta, eftersom de tillfälligt kan ”sättas ur spel” /ändras genom att ingå i konstruktioner, som då övertar verbets utdelning av semantiska roller till meningens/satsens olika aktanter⁶:

- (6) a. Jeppe ölade.
 b. *Jeppe ölade sig.
 c. Jeppe ölade sig odödlig.
- (7) a. Jeppe drack.
 b. *Jeppe drack ölkällaren.
 c. Jeppe drack ölkällaren tom.

Eftersom det inte ingår i valensramarna för *öla* att det får konstrueras med objekt, eller får konstrueras reflexivt (jfr *bosätta sig*; *tvätta sig*) måste (6b) vara ogrammatisk. Eftersom *dricka*, om det konstrueras med objekt, måste ha någon vätska som objekt, är (7b) likaledes ogrammatisk. Men om vi lägger till ett objektspredikativ till objektet, som *odödlig* till *sig* i (6b/c) eller *tom* till *ölkällaren* i (7b/c), då blir det plötsligt grammatiskt korrekt att använda sådana objekt som verbets valensramar normalt ska utesluta.

Det nämndes ovan att verbet *dricka* normalt inte får ha något annat än en vätska som objekt. Vi kunde också ha lagt till att subjektet måste vara en levande varelse; detta eftersom den aktant som fungerar som subjekt måste ha den semantiska rollen AGENT i förhållande till *dricka*, och rollen AGENT är förbehållen levande varelser (se bl.a. Sundman 1987:149, 152 eller Sköldberg 2002:87). Liksom en konstruktion kan

⁶ **Aktant** definieras enligt SAG (I:151f) på följande sätt: ”referent eller sakförhållande (”propositionell aktant”) som har en semantisk roll i förhållande till aktionen./---/.” Termen *argument* har enligt SAG samma betydelse och i internationell litteratur är det den som är den vanliga.

påverka de ingående ordens valensramar, så kan en metaforisk användning av t.ex. verben *äta* och *dricka* även den lätta på de semantiska restriktioner som valensramarna ställer upp:

- (8) a. Motorn dricker ganska mycket olja.
b. Jobbet äter min tid.

Varken *motorn* eller *jobbet* kan ha den semantiska rollen AGENT, utan de är TEMA för (möjligen ORSAK till) att det går åt orimligt mycket olja till motorn och orimligt mycket tid till jobbet. I poetiskt språkbruk kan dock "icke-levande" aktanter ibland (men långt ifrån alltid) ta den semantiska rollen AGENT, men då är det fråga om en fullt genomförd personifikation.

2.1.2. Semantiska roller

Eftersom de semantiska rollernas relation till olika konstruktioner har viss betydelse för uppsatsen, ges en skiss av dem i detta avsnitt. Det finns inte i svensk litteratur något enhetligt bruk av termer för de semantiska rollerna. Inte heller i SAG anges några särskilda termer för de semantiska rollerna (se SAG I:219f, uppslagsordet "roll också **semantisk roll**"): "I denna grammatik har rollrelationerna inte formaliserats utan beskrivs på det hela taget med normalspråkets ord för relationer." Trots detta definieras rollen "agens (den avsiktligt handlande)" längre fram i samma stycke. Det finns således antydningar till definitioner av de semantiska rollerna i SAG, men en systematisk framställning saknas.

I internationell litteratur används oftast mer standardiserade uttryck för de semantiska rollerna, men gränserna och definitionerna är långt ifrån samstämmiga. Följande tabell visar hur uppsatsen använder begreppen för de olika semantiska rollerna i förhållande till några verk där de används.

TABELL 1 *Översikt över semantiska roller*

Dowty (1991)	Sundman (1987)	Goldberg (1995)	Saeed (1997, 2003)	Sköldberg (2004)	Mina termer
PROTO-AGENT	AGENT	AGENT	AGENT	AGENT	AGENT
	ORSAK	CAUSE	-	CAUSE	ORSAK
	UPPLEVARE	-	EXPERIENCER	EXPERIENCER	UPPLEVARE
	-	-	INSTRUMENT	-	INSTRUMENT
PROTO-PATIENT	FÖREMÅL	THEME	THEME	THEME OBJECT PHAENOMENON	TEMA
		PATIENT	PATIENT	AFFECTED PATIENT	PÅVERKAD
	ÄGARE	RECIPIENT	BENEFICIARY RECIPIENT	RECIPIENT	MOTTAGARE
	-	-	SOURCE	SOURCE	URSPRUNG
	PLATS	-	LOCATION	-	PLATS
	-	PATH	-	-	-
	-	GOAL	GOAL	-	MÅL
	-	RESULT	-	RESULT	RESULTAT

Uppsatsen följer Sköldberg (2004:87ff) i användningen av begreppen för rollerna med undantag för TEMA⁷ som, bl.a. för att inte avvika alltför mycket från Goldbergs användning (Goldberg 1995:passim), används enligt följande:

Rollen TEMA innehas av ett argument vars rollbärare beskrivs, förflyttas eller på annat sätt fokuseras av verbhandlingen utan att dess integritet påverkas.

⁷ Sköldberg definierar TEMA enligt följande: ”Rollen Theme innehas av ett argument vars rollbärare kan ses som en fast punkt som det resterande av situationen förhåller sig eller organiseras till. Man kan också säga att Theme-argumentets rollbärare i ringa utsträckning påverkas, förändras e.d. av det tillstånd etc. som markeras av idiomet. Vidare är Theme enligt Järborg (2001:43) nödvändigtvis alltid en subjeksroll.”(Sköldberg 2004:91). Eftersom TEMA ofta förekommer som objekt i den litteratur som är relevant för uppsatsen blev det omöjligt att följa Sköldbergs definition av rollen.

Exempel 9 nedan visar hur de semantiska rollerna fungerar i några meningar. Det kan t.ex. tydliggöra skillnaden mellan rollerna TEMA och PÅVERKAD: *Petra* i (9b) och *en fin julklapp* i (9f) berörs av verbhandlingen utan att få sin integritet påverkad, medan *många människor* i (9d) och *Peter* i (9e) får sin integritet påverkad i så hög grad att de faktiskt dör.

- (9) a. (Petra)_{AGENT} åker till (jobbet)_{MÅL} i (sin Volvo)_{INSTRUMENT}.
 b. (Petra)_{TEMA} skjutsades till (jobbet)_{MÅL} av (sin man)_{AGENT}.
 c. (Peter)_{UPPLEVARE} lyssnar på (musik)_{TEMA}.
 d. (En naturkatastrof)_{ORSAK} dödade (många människor)_{PÅVERKAD} i (Asien)_{PLATS}.
 e. (Peter)_{PÅVERKAD} dog av (en hjärtattack)_{ORSAK}.
 f. (Petra)_{MOTTAGARE} fick (en fin julklapp)_{TEMA}.
 g. (Jeppe)_{AGENT} ölar (sig)_{PÅVERKAD} (odödlig)_{RESULTAT}.
 h. (Jeppe)_{AGENT} ölar (sig)_{PÅVERKAD} (till döds)_{RESULTAT}.

Vi ser här vidare att det inte finns någon direkt överensstämmelse mellan de semantiska rollerna och den grammatiska beskrivningen med kategorier som subjekt, objekt, predikativ och adverbial: AGENT, TEMA, UPPLEVARE, ORSAK, PÅVERKAD och MOTTAGARE fungerar alla som subjekt; RESULTAT kan vara både objektpredikativ – (9g) – och adverbial – (9h); TEMA kan vara såväl subjekt och objekt som objektsliknande adverbial/prepositionsobjekt – (9c). Man kan således inte enbart utifrån syntaxen säga vilken semantisk roll en viss satsdel ska ha – eller vice versa. Däremot kan, som vi redan sett, de olika aktanternas valensramar styra vilka semantiska roller som är möjliga i olika positioner.

Vi kan notera att rollerna AGENT (alltid) och UPPLEVARE (ibland) hör ihop med aktiva, handlande subjekt medan TEMA, PÅVERKAD och MOTTAGARE är passiva. ORSAK har en särskild ställning som icke-handlande, men aktiv aktant; handlande förutsätter ju att aktanten har egenskapen [+animat], d.v.s är levande och har någon typ av kognitiv kapacitet⁸.

Här ska också poängteras att analysen av (9h) och (9g) möjligen är aningen kontroversiell. Frågan är om *sig* i dessa meningar ska sägas ha någon självständig semantisk eller syntaktisk roll överhuvudtaget. Kanske kunde man tala om *sig* som en ”platshållare” i (10b) i analogi med platshållaren *det* i en mening som (10a):

⁸ **Animat** definieras enligt SAG (I:153) på följande sätt: ”om levande varelse som ses som utrustad med förnuft, vilja och känsla.”

- (10) a. Det står en barack vid vändplanen.
 b. Hela familjen bosatte sig i den slitna baracken

Det är emellertid inte analyserna av de semantiska rollerna som är huvudproblemet, utan det är den syntaktiska frågan som många språkvetare hellre skulle se i ett annat ljus. (9g) och (9h) är dock helt i linje med Goldbergs analyser, vilka beskrivs med början i nästa avsnitt nedan, och det är hennes analyser som utgör den viktigaste teoretiska utgångspunkten för den här uppsatsen. Detta kommer att diskuteras utförligare längre fram i uppsatsen.

Innan vi helt lämnar TABELL 1, kan det vara på sin plats att notera att Dowty (1991) med indelningen i rollerna PROTO-AGENT och PROTO-PATIENT implicerar en koppling till syntax, där PROTO-AGENTEN alltid har företräde till subjektpositionen. I Saeed (1997:155, 162) återges två andra subjektshierarkier, (11) efter Fillmore (1968), Givon (1984) och (12) efter Dowty (1991):

(11) AGENT > RECIPIENT/BENEFACTIVE > THEME/PATIENT >
 INSTRUMENT > LOCATION

(12) AGENT > $\left\{ \begin{array}{l} \text{INSTRUMENT} \\ \text{EXPERIENCER} \end{array} \right\}$ > PATIENT > $\left\{ \begin{array}{l} \text{SOURCE} \\ \text{GOAL} \end{array} \right\}$

Ovanstående subjektshierarkier utläses så att den roll som står längst till vänster i (11) respektive (12) står först i tur att realiseras som subjekt, och om den rollen saknas följer den som står närmast till höger o.s.v.

Eftersom det inte finns någon allmän standardisering av de semantiska rollerna, finns det följaktligen heller inte någon allmänt accepterad subjektshierarki, men det är nog ganska säkert att påstå att de roller som motsvarar Dowtys PROTO-AGENT rimligtvis kommer före de roller som motsvarar hans PROTO-PATIENT. Noggrannare än så är det ändå inte nödvändigt att bli för den här uppsatsens skull.

2.2. Konstruktionsgrammatik

Grundtankarna bakom konstruktionsgrammatiken har nog redan börjat framgå. Vi har som redan nämnts att göra med den del av språkbeskrivningen som faller mellan syntax och lexikon: Resultativkonstruktioner är liksom t.ex. uttryck av typen ”ju x desto y” (*ju fler desto roligare*) och ”x och x ...” (*roligare och roligare ...*) alltför specifika för att passa in under syntax i grammatiken, men samtidigt allt för allmänna för att intressera lexikografer.

Det är under det senaste kvartssekleet forskningsfältet vuxit fram, och som ett pionjärarbete inom konstruktionsgrammatik (Construction Grammar) räknas Fillmores artikel *Syntactic Intrusions and the Notion of Grammatical Construction* (Fillmore 1985).

Ett viktigt delområde av konstruktionsgrammatiken handlar om att det sätt som meningar och satser konstrueras på, kan leda till att de restriktioner som huvudordens valensramar normalt ställer upp förändras och t.ex. tillåter att intransitiva verb tar objekt. Om man ska nämna någon skrift som på ett tydligt sätt beskriver denna del av konstruktionsgrammatiken är det *Constructions – A Construction Grammar Approach to Argument Structure* av Adele Goldberg (Goldberg 1995). Den boken kommer också att vara den viktigaste teoretiska utgångspunkten för den här uppsatsen. En grundtanke hos Goldberg är att man kan ”ekonomisera” i lexikon genom att flytta betydelsebärande drag från ett ord (det rör sig i huvudsak om verb) till konstruktionen det ingår i. Goldberg använder verbet *to kick* som exempel på att ett semantiskt sett förhållandevis enkelt verb måste antas ha åtta distinkta betydelser för att täcka in de olika ”argument structures”/valensrelationer som verbet kan ingå i. Goldberg (1995:11) illustrerar dessa betydelser med exemplen i (13):

- (13) a. Pat kicked the wall.
 b. Pat kicked Bob black and blue.
 c. Pat kicked the football into the stadium.
 d. Pat kicked at the football.
 e. Pat kicked his foot against the chair.
 f. Pat kicked Bob the football.
 g. The horse kicks.
 h. Pat kicked his way out of the operating room.

Goldberg menar att det är lämpligare att tänka sig att en del av betydelsen istället antas ligga i det konstruktionssätt som används för de satser/fraser som ordet ingår i. Denna betydelsebärande konstruktion definierar Goldberg enligt följande (Goldberg 1995:4):

C is a construction iff_{def} C is a form–meaning pair $\langle F_i, S_i \rangle$ such that some aspect of F_i or some aspect of S_i is not strictly predictable from C’s component parts or from other previously established constructions.

C är en konstruktion om och endast om C utgör ett form–betydelsepar $\langle F_i, S_i \rangle$ där någon aspekt av F_i eller någon aspekt av S_i inte direkt kan härledas från de i C ingående komponenterna eller från andra tidigare etablerade konstruktioner. [min översättning]

Genom denna definition av konstruktion, där alla syntaktiska strukturer är bipolära, med såväl en form- som en betydelsekomponent, kommer Goldberg till viss del i motsättning till frasstrukturgrammatik formulerad enligt Government and Binding Theory. Motsättningen står här mellan att se satsens uttrycksmöjligheter som entydigt bestämda av dess huvud (huvuddriven analys) eller att tillåta det sätt satsen är konstruerad på påverka dess uttryck (konstruktionsdriven analys). Goldberg representerar här naturligtvis det senare synsättet. Som vi ska se längre fram i uppsatsen blir Goldberg också kritiserad på denna punkt av forskare som vill se en mer ”ortodox” HPSG-analys av resultativer⁹. Det är en kritik som egentligen är helt följdriktig, eftersom själva poängen med HPSG (Head-Driven Phrase Structure Grammar/Huvuddriven frasstrukturgrammatik) är att satsens semantiska och syntatiska status entydigt ska bestämmas av dess huvud. För utförligare beskrivning av HPSG se Pollard & Sag (1994).

Med de förutsättningar som gäller för den här uppsatsen är det dock möjligt att använda Goldbergs teorier som utgångspunkt, utan att behöva ta ställning i den konflikten. Så beskriver t.ex. Jackendoff (2003:172–182) konstruktionernas struktur på ett sätt som liknar Goldbergs, och noterar att de strider mot the Head Constraint¹⁰, men brukar en begreppsapparat och beskrivningsmodell som är i linje med allmän internationell tradition, och polemiserar inte mot den beskrivningstradition som normalt råder inom transformativ grammatik.

Jackendoff ger en mycket koncis beskrivning av konstruktioner som strider mot the Head Constraint i ett stödpaper till en konferens (Jackendoff 2003:5):

Some other cases [of Exceptions to the Head Constraint]:

/ - - - /

c. VP constructions in which syntactic arguments are determined in part by construction, not by verb:

(27) a. Bill belched [his way] [out of the restaurant] (Way-construction)

b. Bill knitted [three whole evenings] [away] (Time-away construction)

⁹ Müller (2002) pekar särskilt på detta: “/.../ I consider Goldberg’s analysis problematic and not compatible with general assumptions made in HPSG.” (Müller 2002:402)

¹⁰ The Head Constraint innebär att: “The syntactic arguments and adjuncts in a phrase normally express the semantic arguments and modifiers of the phrase’s head.” (Jackendoff 2002:145).

- c. Bill cooked [the pot] [black] (Nonselected resultative)
- d. The trolley screeched [around the corner] (Sound emission + motion)
- e. The chocolate melted [onto the floor] (Change of state + motion)
- f. Bill yelled [himself] [hoarse] (Fake reflexive resultative)
- g. I'll dish [you] out some ice cream. (Beneficiary dative)

Standard approach is to see each of these violations of the Head Constraint as NON-violations in underlying form. My view: each type goes beyond default linking principles in its own peculiar way; each is a special provision in the linking at the syntax-semantics interface, e grammar into independent generative components.

Det är nog ganska okontroversiellt att säga att det existerar brott mot the Head Constraint. Det ifrågasätts egentligen inte av några. Det är hanteringen av brotten mot the Head Constraint som är intressant. Mer ”traditionella” synsätt på transformativ grammatik hanterar problemet genom tilläggsregler som förklarar de flyttningar som blir nödvändiga, lyftning är ett exempel på detta. Inom HPSG och LFG (Lexical Functional Grammar, se t.ex. Bresnan 1982) antar man istället mer komplicerade valensmönster för det ord som finns i frasens huvud – jämför de åtta olika betydelseerna för det engelska verbet *to kick* ovan. För att täcka in betydelseerna av detta verb tvingas man till åtta olika uppsättningar av valensrelationer – en för varje betydelse. Goldberg menar att det vore bättre att hålla sig till en grundbetydelse och i stället tänka sig att betydelsenyanserna uppstår genom de konstruktioner som grundbetydelsen ingår i.

De konstruktioner som den här uppsatsen ägnar sig åt är således, åtminstone delvis, betydelsebärande, på så sätt att främst verbfrasens huvudverbs kapacitet att hantera olika semantiska roller kan förändras genom att ingå i konstruktionen. Genom dessa små betydelseförskjutningar, som skapas genom konstruktionerna, uppstår polysemi. Enligt Goldberg har vi att göra med en ”familj” av nära besläktade betydelser som bestäms av konstruktionen snarare än en abstrakt fixerad lexikonbetydelse (Goldberg 1995:31). Konstruktionen kan vara betydelseskapande genom att den liksom lexikonenheter kan styra utdelningen av semantiska roller, eller som Goldberg uttrycker det (1995:48):

Every argument role linked to a direct grammatical relation (subj, obj, or obj₂) is constructionally profiled.

Om vi nu kopplar Goldbergs definition av konstruktion, där alla syntaktiska strukturer är bipolära med såväl en form- som en betydelsekomponent, med ovanstående postulat att den kan ”dela ut” semantiska roller,

kan vi beskriva kopplingen mellan den semantiska och den syntaktiska nivån på följande sätt:

Sem	ORSAKA – BLIVA	<	AGENT	PÅVERKAD	RESULTAT/MÅL	>
	PREDIKAT	<				>
Syn	VERB		Subj	Obj	Obl _{ADVERBIAL/PV}	

FIGUR 1: *Ett exempel på semantisk/syntaktisk konstruktionsanalys: resultativkonstruktionen*¹¹

Vi kommer att se mer av denna figur nedan. Det kan nog vara på sin plats att redan här förtydliga några detaljer:

- Linjer och pilar mellan semantisk och syntaktisk nivå, som t.ex. mellan **AGENT** och **subjekt**, innebär att den semantiska rollen har den syntaktiska funktionen som anges vid pilens spets. I detta fall innebär det t.ex. att den semantiska rollen **AGENT** har den syntaktiska funktionen **subjekt**.
- Heldragna linjer och pilar mellan semantisk och syntaktisk nivå innebär att detta par av roll och satsled är **obligatoriskt**, d.v.s. att det **ingår i huvudordets (verbets) valens**.
- Streckade linjer och pilar mellan semantisk och syntaktisk nivå innebär att detta par av roll och satsled är **optionellt**, d.v.s. att det **inte ingår i huvudordets (verbets) obligatoriska valens**.
- Att **PÅVERKAD**¹² har fet stil medan **RESULTAT/MÅL** har normalstil indikerar att påverkadrollen i det här fallet har högre prioritet och måste fyllas före resultat/mål-rollen. Jfr exempel (14).
- **Obl** är förkortning för oblik, som internationellt används som beteckning för andra argument i konstruktionen än subjekt och direkt objekt.

¹¹ Exemplet är en transponering/försvenskning av figuren i Goldberg (1995:80). Alla figurer av denna typ i uppsatsen har ytterst hämtat sin inspiration från Goldberg.

¹² När vi talar om resultativer måste denna semantiska roll naturligtvis fyllas, men om vi ser till verbets möjliga valensrelationer är det inte givet. Jfr 1. *Zlatan skallade* (intransitiv konstruktion), 2. *Zlatan skallade bollen*, *Zlatan skallade målvakten* (transitiv konstruktion), 3. *Zlatan skallade målvakten blodig* (transitiv resultativkonstruktion)

- **PREDIKAT:** I detta sammanhang används *predikat* inte som en satsdelsterm utan på samma sätt som i SAG: ”Predikatet har semantisk valens, dvs. förutsätter /.../ aktanter som i förhållande till predikatet spelar olika semantiska roller” (SAG I:210). I de kommande figurerna kommer här istället för **PREDIKAT** att stå olika verb i infinitiv, som t.ex. *skalla* om vi ville analysera satserna i exempel (14).

- (14) a. Zlatan skallade målvakten.
 b. Zlatan skallade målvakten blodig.
 c. *Zlatan skallade blodig.

Här är det uppenbart att PÅVERKAD-rollen måste fyllas innan man kan lägga till resultatet eftersom resultatet prediceras om objektet (PÅVERKAD-rollen). Följaktligen blir också (14c) ogrammatisk eftersom det där inte finns något som tar rollen av att ’bliva blodig’.

2.3. Resultativkonstruktionen

För att det ska bli lite mer konkret och tydligt vad resultativer är, kan det vara bra att titta på några typiska fall. Den litteratur som finns om resultativer tycks dessutom ha det gemensamt att man väljer ganska likartade ”typsater” för att visa den semantiska och syntaktiska strukturen hos resultativerna. Verspoor (1997) ger en i mitt tycke bra översikt över olika synpunkter på hur resultativer kan analyseras, och därför väljer jag att använda Verspoors fyra ”typsater”, vilka återges på engelska i (15), med ett försök till svenska ekvivalenter efter (16):

- (15) a. John hammered *the metal* flat.
 b. *The river* froze solid.
 c. John sneezed the tissue off the table.
 d. John laughed himself silly.
- (16) a. John hamrade metallbiten plan.
 b. Floden frös över / Floden frös igen / Floden frös till is.
 c. John nös näsduken av bordet.
 d. John skrattade sig tokig.

Ovanstående fyra satser är dock inte på något sätt unika för Verspoor. En eller flera av dem har i olika sammanhang använts som ”typsatser” av Goldberg, Jackendoff och Wechsler m.fl.

Kursiveringen och understrykningen är Verspoors. Med kursiveringen i (15a) och (15b) vill hon utmärka det av huvudverbets argument som på samma gång är predikationsbas¹³ för resultativuttrycket och samtidigt ingår i valensen för huvud verbet, eller med andra ord: *the metal* ingår i valensen för *hammer* och samtidigt är *the metal* predikationsbas för *flat*. I de meningar som har understrykningar, (15c) och (15d), är de understrukena orden istället predikationsbas för resultativuttrycket utan att ingå i huvudverbets valens (d.v.s. *the tissue* kan inte ingå i valensen för *sneeze*, eftersom den semantiska rollen PÅVERKAD inte finns hos det verbet). Resultativer av denna typ blir som vi ska se nedan därför problematiska. Genom att *the tissue* inte ingår i valensen för verbet *sneeze* och *himself* inte ingår i valensen för *laugh* kommer (15c) och (15d) att bryta mot the Head Constraint.

Som vi redan sett ovan så är the Head Constraint en grundläggande komponent i all frasstrukturgrammatik. Det innebär också att om man väljer en huvuddriven analysmodell, t.ex. HPSG, så tvingas man prioritera att informationen i huvudet ska räcka för att uttömmande analysera satsen. D.v.s. man måste anta att verben i berörda satser är lika många homonyma lemman som det finns olika slag av valensrelationer. Se t.ex. exempel (13) ovan (s. 12). Där skulle det vara frågan om åtta olika lemman med grundbetydelsen ’kick’, eftersom det är frågan om åtta olika sätt att konstruera satser med *kick*, och vart och ett av dem entydigt måste bestämmas av satsens huvud.

De som väljer en huvuddriven infallsvinkel på resultativer får naturligtvis därmed en helt annan analys än den Goldberg gör. Även om Goldberg utgör den huvudsakliga utgångspunkten för den här uppsatsen, bygger den ändå delvis på ett antal andra skrifter som har valt andra analyser. Förutom Goldbergs syn på resultativer har uppsatsen tagit intryck av arbeten av Verspoor (1997), Jackendoff (2002), Levin och Rappaport Hovav (1995) och Wechsler (1996). Gemensamt för dessa sistnämnda ansatser är att de är ”huvuddrivna” och att ett konstruktionsgrammatiskt tänkande inte har någon plats i deras framställning. Jackendoff påpekar å andra sidan att HPSG-analysen har en hel del gemensamt med konstruktionsgrammatik på så sätt att båda låter

¹³ **Predikationsbas** definieras enligt SAG (I:210-211) på följande sätt: ”den eller det som något utsäges om. Subjektets referent är t.ex. den finita verbfrasens predikationsbas.” [≈ Det som subjektet betecknar är det som hela satsen ”berättar” om. Mitt tillägg.]

semantiken få stor betydelse i analysen, och på så sätt skiljer sig från ”syntaktocentrismen” som vidlåder många andra analyser i TG-traditionen (Jackendoff 2002:194).

Inte för intet läses HPSG dock ut Head-Driven Phrase Structure Grammar, och att HPSG är ”huvuddriven” innebär att de syntaktiska strukturer och de semantiska roller som gäller för varje fras styrs av dess huvuds valensramar (the Head Constraint). Som vi har sett ovan, är det kännetecknande för resultativer (och andra fall som berörs av konstruktionsgrammatiken) att denna princip sätts ur spel. Det HPSG och konstruktionsgrammatik har gemensamt är att båda i denna situation lägger vikt vid den semantiska analysen, så att den syntaktiska inte får ett ensamt herravälde; det som å andra sidan skiljer dem åt – i alla fall enligt Jackendoff (2002:195) – är att HPSG håller fast vid frasens huvuds centrala roll, och i stället därmed tvingas till en mer intrikat lexikalisk analys av frasens huvud.

Det är naturligtvis möjligt att beskriva resultativer utan att se dem som konstruktioner i Goldbergs mening. SAG behandlar t.ex. det som Goldberg kallar resultativkonstruktion i flera olika sammanhang, men utgår då från verbets egenskaper i förhållande till verbfrasen¹⁴. D.v.s. man väljer en infallsvinkel som på ett djupare plan (underförstått) har mycket gemensamt med huvuddrivna analyser, men terminologin ligger långt ifrån frasstrukturgrammatikens och man har en ambition att vara ytnära i sin språkbeskrivning (se SAG I:37).

Eftersom vi kommer att återkomma till Verspoors typsatssexempel flera gånger nedan tar vi det på nytt här:

- (17) a. John hammered the metal flat.
- b. The river froze solid.
- c. John sneezed the tissue off the table.
- d. John laughed himself silly.

Vi har redan noterat att det finns en grundläggande skillnad mellan å ena sidan (17a) och (17b) och å den andra sidan (17c) och (17d) där de senare bryter mot the Head Constraint. Wechsler (2005) tar denna skillnad som en grundläggande förutsättning för sin analys av resultativerna¹⁵. (17a) och (17b) kallar han *kontrollresultativer* (Control re-

¹⁴ Se t.ex. ”Verb med resultativ betydelse” (SAG III:357, §25); ”Resultativa verb” (SAG III:368, §37); ”Verb som är resultativa bara i konstruktion med predikativ” (SAG III:369, §38).

¹⁵ Wechsler anför ytterligare tre arbeten som grund för detta: Dowty (1979), Carrier och Randall (1992), samt Simpson (1983).

sultative) eftersom predikationsbasen för predikativ eller resultat där ingår i valensen för verbfrasens huvudverb. (17c) och (17d) kallar Wechsler *ECM resultative* på engelska.

ECM står för *Exceptional Case Marking*, och det uttrycket används annars i huvudsak för det som i SAG kallas *nexusinfinitiv*¹⁶. En annan liknande term är *småsets*¹⁷. Den termen, *småsetning*¹⁸, är också vad den norska motsvarigheten till SAG, *Norsk referansegrammatikk* (NRG) använder. Eftersom *nexusinfinitiv* inte helt motsvarar det som internationellt kallas *ECM*, är det inte lämpligt att använda det uttrycket här. *Småsets* skulle fungera bättre, men eftersom den termen aktualiserar frågan om alla *ECM*-konstruktioner egentligen är satsförkortningar¹⁹ vill jag inte heller använda den termen. Enligt Lyngfelt (2002:25) används även termen *ECM-konstruktion* för småsets på svenska. Uppsatsen kommer därför att bruka termen *ECM-resultativer* i de fall där predikationsbasen för resultativerna inte ingår i valensen för verbfrasens huvudverb.

I litteraturen om resultativer skiljer man normalt mellan resultativer där handlingens mål/resultat/slutpunkt ingår i verbets valens (t.ex. *Andersson skallade bollen i mål*) och resultativer där slutpunkten inte ingår i verbets valens (t.ex. *Andersson skallade målvakten blodig*)²⁰. Goldberg beskriver hellre konstruktioner av typ *Andersson skallade bollen i mål* som ”orsaka – förflytta”-konstruktion (Caused-Motion Construction) än som resultativ, men menar å andra sidan att resultativkonstruktionen (”orsaka – bli”-konstruktionen) genom metafor kan

¹⁶ Nexusinfinitiv definieras enligt SAG (III:575) på följande sätt: ”satsled som utgörs av infinitivfras utan infinitivmärke och som utgör bunden bestämning till vissa transitiva verb vars objekt anger infinitivfrasens predikationsbas (Vi såg dem åter tala med varandra) eller till samma verb i passiv varvid subjektet anger infinitivfrasens predikationsbas (De sågs åter tala med varandra).”

¹⁷ Småsatser beskrivs på ett klargörande sätt i Lyngfelt (2002:24ff).

¹⁸ ”Ei småsetning er altså ei redusert setning som består av ein verbfrase i infinitiv og eit subjekt som samtidig er objekt for eit verb i oversetninga.” (NRG 1997:1006).

¹⁹ Skolgrammatiken hävdar traditionellt att *Man påstår honom vara sjuk* kan ses som en förkortning av *Man påstår att han var sjuk*. Även om ett bra sätt att känna igen resultativer är att formulera om dem till konsekutiva bisatser, är det inte givet att man kan säga att *Hon skrek sig hes* är en satsförkortning av *Hon skrek, så att hon blev hes*. I en nyutkommen avhandling, Lundin (2002), väljer författaren dock att inte göra någon distinktion mellan uttryck med OBJEKT+PREDIKATIV (*Hon skrek sig hes*) och en mer traditionell satsförkortning med OBJEKT+INFINITIV (*Jag hörde henne gråta*).

²⁰ Se t.ex. Verspoor (1997:7) och Wechsler (2005).

”ärva” ”orsaka – förflytta”-konstruktionens semantiska egenskaper. Om vi jämför *Andersson skallade bollen i mål* med *Andersson skallade målvakten blodig* kanske tanken blir något tydligare²¹:

Sem	ORSAKA – FÖRFLYTTA	<	AGENT	TEMA	MÅL	>
	SKALLA	<	skallare	skallad	skalla.mål	>
			↓	↓	↓	
Syn	VERB		Subj	Obj	Obl_{ADVERBIAL}	

Andersson skallade bollen i mål: skallare – Andersson, skallad – bollen, skalla.mål – i mål.

FIGUR 2: ”Orsaka-förflytta”-konstruktion: verbhandligen orsakar en förändring på föremålet för handlingen.

Sem	ORSAKA – BLIVA	<	AGENT	PÅVERKAD	RESULTAT	>
	SKALLA	<	skallare	skallad	skalla.resultat	>
			↓	↓	↓	
Syn	VERB		Subj	Obj	Obl_{PREDIKATIV}	

Andersson skallade målvakten blodig: skallare – Andersson, skallad – målvakten, skalla.resultat – blodig

FIGUR 3: ”Resultativ”-konstruktion: verbhandligen orsakar en förändring på föremålet för handlingen.

Enligt Goldbergs sätt att se fungerar den rumsliga förändringen, ’bollen utanför målet – bollen i målet’, som en förebild för en förändring i tillstånd/beskaffenhet, ’målvakten inte blodig – målvakten blodig’, (”Change of State as Change of Location”). Goldberg vill på detta sätt visa hur ”orsaka-förflytta”-konstruktionen (där slutpunkten för handlingen skulle kunna ingå i valensen för *skalla*: *Andersson skallade bollen i mål*) skulle kunna utgöra ett mönster för resultativkonstruktionen.

²¹ Exemplet är en transponering/försvenskning av Goldbergs *Figure 3.6* (Goldberg 1995:88).

2.4. Resultativer och olika typer av intransitiva verb

Verspoors fyra exempelsatser illustrerar några typiska egenskaper hos resultativer:

- (18) a. John hammered the metal flat.
(kontrollresultativ; transitivt verb²²)
- b. The river froze solid.
(kontrollresultativ; intransitivt, icke-ackusativt verb²³)
- c. John sneezed the tissue off the table.
(ECM-resultativ; intransitivt, icke-ergativt verb²⁴)
- d. John laughed himself silly.
(ECM-resultativ; intransitivt, icke-ergativt verb med falsk reflexiv²⁵)

Ovanstående fyra exempelsatser och deras relation till motsvarande svenska satser kommer att få en närmare beskrivning i avsnitt 2.5. nedan. Men först behöver begreppen **icke-ackusativ** och **icke-ergativ** samt deras koppling till resultativkonstruktioner och semantiska roller beskrivas närmare.

De icke-ackusativa verbkonstruktionerna kännetecknas av att det syntaktiska subjektet uppfylls av de semantiska rollerna MOTTAGARE, PÅVERKAD, eller TEMA, d.v.s. roller som normalt tillkommer den syntaktiska rollen objekt. I de icke-ergativa verbkonstruktionerna bärs subjektet däremot upp av den mest typiska subjeksrollen, i och med att den semantiska rollen AGENT får rollen som syntaktiskt subjekt.

Låt oss nu jämföra en icke-ackusativ konstruktion med en icke-ergativ sådan, och samtidigt försöka hålla i minnet vad vi noterat om de semantiska rollerna:

- (19) a. Barnet rullar bollen.
(transitiv verbkonstruktion)
- b. Bollen rullar i mål.
(intransitiv icke-ackusativ verbkonstruktion)

²² För en beskrivning av transitiva/intransitiva verb se SAG (II:535f) alt. Hultman (2003:143f).

²³ Termen *icke-ackusativ* kommer att förklaras nedan. Se särskilt exempel (19).

²⁴ Termen *icke-ergativ* kommer att förklaras nedan. Se särskilt exempel (20).

²⁵ Termen *falsk reflexiv* förklaras i avsnittet 2.4.1. Resultativer med intransitiva icke-ergativa verb. Se exempel (22).

- (20) a. Lena flyttar fåtöljen.
(transitiv verbkonstruktion)
b. *Fåtöljen flyttar.
(intransitiv icke-ackusativ verbkonstruktion)
c. Lena flyttar.
(intransitiv icke-ergativ verbkonstruktion)
d. Lena flyttar (sig) till fåtöljen
(intransitiv icke-ergativ verbkonstruktion)

Till att börja med kan vi notera att (19a) och (20a) egentligen bara finns med för jämförelse. Begreppen icke-ackusativ och icke-ergativ används normalt vid intransitiva verb, och både (19a) och (20a) är transitiva. Vi kan också se att både (19b) och (20b) är försök att konstruera verben på ett icke-ackusativt sätt, men att (20b) är ogrammatisk, eftersom det inte ingår i valensen för *flytta* att subjektet kan ha den semantiska rollen TEMA²⁶. *Flytta* kräver en AGENT, eller åtminstone en ORSAK som kan ”utföra” för den aktivitet som verbet berättar om.

Vi ser här att (20b) och (20d) båda är försök till intransitiva konstruktioner med *flytta*, och vi kan tydligt se skillnaden i hur icke-ackusativ (20b) och icke-ergativ (20d) konstruktion av ett intransitivt verb förhåller sig till motsvarande transitiv verbkonstruktion genom att jämföra (20b) och (20d) med (20a).

Vi har redan kunnat se hur vissa verb kan konstrueras som icke-ackusativa – *bollen rullar* – medan andra inte kan det – **fåtöljen flyttar*. Nu ska vi se hur verb i vissa fall inte kan konstrueras icke-ergativt, medan de i andra fall kan det – om de konstrueras resultativt. Betrakta exempel (21):

- (21) a. John sneezed.
b. *John sneezed the tissue.
c. *John sneezed off the table.
d. John sneezed the tissue off the table.
e. Lena skrek.
f. *Lena skrek hes. (’så att hon blev hes’; tänkt subjektspredikativ; ogrammatiskt försök till resultativ)
g. Lena skrek hest. (’på ett hest sätt’; adverbial)

²⁶ Man kan också fråga sig om ’flytta’ i (20c) inte måste sägas vara ett annat verb, vars enda naturliga tolkning är ’byta bostad, byta plats för verksamhet’; en sådan beskrivning skulle stämma med den i Nationalencyklopedins ordbok (NEO), som skiljer mellan två betydelser hos ordet. De två betydelserna är *flytta*₁ – ’föra (till annan plats)’ och *flytta*₂ – ’byta bostad’.

h. Lena skrek sig hes. (’så att hon blev hes’; resultativ konstruerad med falsk reflexiv; objektspredikativ)

I (21a) och (21e) har vi intransitiva verb som är konstruerade enligt sina valensramar utan objekt eller predikativ, och därmed grammatiskt korrekta. I (21b) har vi däremot lagt till ett objekt – *the tissue* – och därmed blir meningen ogrammatisk. Om vi sedan som i (21c) lägger till ett resultat av handlingen, så blir meningen fortsatt ogrammatisk. Detta beror på att meningen är icke-ergativ (valensen tillåter heller inte att meningen konstrueras icke-ackusativt: **The tissue sneezed*). Om meningen hade konstruerats icke-ackusativt hade man dock kunnat lägga till ett resultat – jfr (19b) *Bollen rullar i mål*. Inte heller i (21f) kan vi lägga till något resultat, utan att meningen blir ogrammatisk. Däremot kan vi som i (21g) med hjälp av ett adverbial beskriva sättet som Lena skrek på. (21d) och (21h) blir dock grammatiska eftersom de är konstruerade som resultativer, där resultatet (*off the table* resp. *hes*) utsägs om det som syntaktiskt sett är objekt i satserna.

Det ord som i (21h) syntaktiskt sett är objekt, är pronomenet *sig*. Om man ser till betydelsen refererar det dock till samma person som subjektet – Lena. Denna konstruktion med ett reflexivt pronomen som bildar resultativ är som vi ska se längre fram i uppsatsen vanlig i svenskan. Genom att använda denna konstruktion som kan kallas falsk reflexiv tycks vi kunna konstruera de allra flesta svenska verb med resultativ. För att klargöra skillnaden mellan falska och ”äkta” reflexiver, kan det vara intressant att betrakta följande exempel:

- (22) a. Lena tvättade sig ren.
 b. Lena tvättade lillebror ren.
 c. Lena skrek sig hes.
 d. #Lena skrek lillebror hes.

Här är (22a) och (22b) exempel på äkta reflexiver; Lena utför faktiskt en handling riktad mot sig själv i (22a) och mot sin lillebror i (22b). (22c) är däremot exempel på falsk reflexiv. Det är inte rimligt att säga att Lena är föremål för sitt eget skrikande. Det blir tydligt när man jämför med (22d), som är en grammatiskt korrekt men pragmatiskt orimlig sats. Lena kan omöjligen skrika så att hennes lillebror blir hes.

2.5. Fyra typer av resultativer – och en jämförelse mellan deras engelska och svenska formuleringar

Det kan vara intressant att slutligen lite närmare betrakta de fyra typer av resultativer som uppsatsen räknar med, och hur förhållandet mellan engelska och svenska formuleringar av dem ser ut. Först Verspoors fyra satser och därefter den svenska versionen:

- (23) a. John hammered the metal flat.
 b. The river froze solid.
 c. John sneezed the tissue off the table.
 d. John laughed himself silly.
- (24) a. John hamrade metallbiten plan.
 b. Floden frös över / Floden frös igen / Floden frös till is.
 c. John nös näsduken av bordet.
 d. John skrattade sig tokig.

Vi ser direkt att det är förhållandevis lätt att få till god överensstämmelse mellan svenska och engelska när det gäller satserna a, c och d, men att det är omöjligt att hitta någon nära överensstämmelse när det gäller b, åtminstone om man ser till översättningen av just detta exempel. Mer om detta i avsnitt 2.5.2. nedan.

2.5.1. *Kontrollresultativ med transitivt verb*

Exempel (23a) kan få stå som urtyp för en resultativkonstruktion, även om det kan ifrågasättas om det egentligen är den mest typiska. Om vi sätter in den i Goldbergs semantik/syntax-matris får vi följande resultat:

Sem	ORSAKA – BLIVA	<	AGENT	PÅVERKAD	RESULTAT	>
	HAMMER	<	hammerer	hammered	hammer.result	>
Syn	VERB		Subj	Obj	OblPREDIKATIV	

John hammered the metal flat: hammerer – John, hammered – the metal, hammer.result – flat

Svenska: *John hamrade metallbiten plan*: hammerer – John, hammered – metallbiten, hammer.result – plan

FIGUR 4: "Kontrollresultativ med transitivt verb och objektspredikativ.

Resultativer som (23a) och (24a) skapar sällan svårigheter, vare sig i ett produktions- eller tolkningsperspektiv. Genom att de är kontrollresultativer som är konstruerade med transitiva verb, så kommer verbets valensregler inte att komma i konflikt med den tänkta konstruktionen.

2.5.2. Kontrollresultativ med intransitivt icke-akusativt verb

Till skillnad mot (23a) och (24a) som var förhållandevis oproblematiske resultativkonstruktioner, i det avseendet att resultatet ingår i huvudverbets valens, kommer (23b) och (24b) att skapa problem. I fallet (24b) är de så stora, att det helt enkelt inte går att få till en översättning med samma syntaktiska struktur. Förutom svårigheterna att rent idiomatiskt hitta en motsvarighet till *solid*, kan vi notera att man här vill ha ett adverbial (adverbfras eller prepositionsfras spelar ingen roll) som komplement i verbfrasen, medan det är ett subjektspredikativ på engelska. Följande exempel förtydligar att vi inte uppfattar komplementet i verbfrasen som subjektspredikativ på svenska:

- (25) a. Dörren frös fast.
 b. *Dörrarna frös fasta.
 c. Dörrarna frös fast.
 d. ?Dörrarna frös sig fasta i dörrkarmarna.

Det faktum att vi uppfattar (25b) som ogrammatiskt, är ett tecken på att svenskan ogärna accepterar subjektspredikativ som resultativ. (25a) och (25c) har vi inga problem med eftersom de tolkas som adverbial, och om man ser problem med (25d) beror det snarare på att det kan vara

tveksamt om *fast* överhuvudtaget ska förstås som adjektiv i detta sammanhang. Byter vi ut *fast* mot *sned* blir allt klarare:

- (26) a. *Dörren frös sned.
 b. *Dörrarna frös sneda.
 c. Dörrarna frös sig sneda.

Det framställdes ovan som att det inte var något problem förenat med att konstruera resultativer med icke-ackusativa verb, men vi ser nu här att det blir det på svenska, om vi försöker använda subjektspredikativ för att konstruera resultativerna.

Det finns dock exempel på att man använder subjektspredikativ för att konstruera resultativer på svenska, även om sökningarna i PAROLE inte gav några sådana träffar:

- (27) a. Grytan kokar torr.
 b. Grytorna kokar torra.
 c. Grytan kokar torrt.

I exempel (27a) ser vi hur resultativen konstrueras med subjektspredikativet *torr* medan den i (27c) konstrueras med adverbialiet *torrt*. Konstruktioner som (27a) hittades inte i PAROLE, men väl genom sökningar med Google. Där påträffades 65 exempel på *kokar torr*, medan det fanns 439 exempel på *kokar torrt*.

Genom att göra en semantisk/syntaktisk analys av *The river froze solid* (23b), kanske vi bättre kan förstå varför resultativkonstruktioner med subjektspredikativ fungerar bra i engelskan:

Sem	ORSAKA – BLIVA	<	TEMA	RESULTAT	>
	FREEZE	<	frozen	freeze.result.	>
			↓	↓	
Syn	VERB		Subj	Obl _{PREDIKATIV}	

The river froze solid: frozen – the river, freeze.result – solid

FIGUR 5: Kontrollresultativ med intransitivt icke-ackusativt verb

Den semantiska analysen av ovanstående sats visar, att den roll som det syntaktiska subjektet normalt har saknas här, och istället fylls subjektets plats av en semantisk roll som ofta har objektets plats – se t.ex. figur 2,

s. 20 ovan. (Se gärna diskussionen kring (19a) och (19b), s. 21 ovan, igen för förklaring). Bland vissa forskare talas det om att icke-ackusativa (intransitiva) verb har ett underliggande objekt som av syntaxen drivs till att inta subjeksplatsen. Se Verspoor (1997) och Levin & Rappaport Hovav (1995). Den semantiska analysen visar tydligt att *the river* som TEMA (ev. PÅVERKAD) inte har någon agerande del i den händelse som verbet uttrycker, utan tvärt emot är föremål för det skeende som beskrivs. Att *the river* i det här fallet egentligen har en roll som prototypiskt realiserats som objekt, är det som möjliggör att resultativen konstrueras med subjektet som predikationsbas. Levin & Rappaport Hovav (1995) postulerar t.ex. att resultativer bara kan prediceras om nominalfraser som kontrolleras av verbfrasens kärna. Denna tanke, som kallas Direct Object Restriction (DOR), presenterades enligt Wechsler (2005) för första gången i Simpson (1983).

Just subjektets roll och semantiska egenskaper har diskuterats när det gäller att beskriva vilka verb som kan ta resultativer. Vi har just sett att icke-ackusativt konstruerade verb av vissa anses ha ett ”underliggande objekt” (subjektet uttrycks av samma semantiska roll som normalt uttrycker objektet i en sats) vilket gör att satsen inte verkar strida mot DOR, trots att dessa verb har konstruerats utan objekt.

2.5.3. ECM-resultativ med intransitivt icke-ergativt verb

Konstruktioner med icke-ergativa (intransitiva) verb tycks, tvärtemot vad som gäller för de icke-ackusativt konstruerade verben, bli ogrammatiska, om man försöker konstruera dem som resultativer utan direkt objekt; detta verkar ytterligare stödja DOR.

Hur de semantiska och syntaktiska rollerna påverkar varandra i ECM-resultativerna kan bli lite tydligare om vi sätter in (23c) och (24c) i semantik/syntax-matrisen:

Sem	ORSAKA – BLIVA	<	AGENT	PÅVERKAD	RESULTAT	>
	SNEEZE	<	sneezer	sneezed	sneeze.result	>
			↓	↓	↓	
Syn	VERB		Subi	Obi	Obl _{ANVERBIAI}	

John sneezed the tissue off the table: sneezer – John, sneezed – the tissue, sneeze.result – off the table

Svenska: *John nös näsduken av bordet*: sneezer – John, sneezed – näsduken, sneeze.result – av bordet

FIGUR 6: *ECM-resultativ med intransitivt icke-ergativt verb*

Skillnaderna i krav på direkt objekt (DOR) mellan icke-ackusativa och icke-ergativa satser kanske kan förklaras genom ett rent logiskt resonemang kring de semantiska rollerna: Icke-ackusativa intransitiva verb saknar definitionsmässigt AGENT (eller någon annan PROTO-AGENT roll). Det syntaktiska subjektet kommer i stället att ta rollen som TEMA/PÅVERKAD gentemot den händelse verbet beskriver, och därmed blir det fullt möjligt att predicera ett resultat av händelseförloppet om subjektet. Detta innebär att icke-ackusativa verb blir oproblematiska som resultativer, på så sätt att resultatet därmed kan ingå i huvudverbets valens.

De icke-ergativa verben har som vi ser i figur 6 ovan däremot en AGENT. Om ett sådant verb då saknar PÅVERKAD eller TEMA, saknas å andra sidan en semantisk roll som kan tjäna som predikationsbas för händelseförloppets mål/resultat. Därför blir en mening utan en semantisk roll som kan utgöra predikationsbas för resultatet ogrammatisk:

- (28) a. *John nös av bordet.
b. John nös näsduken av bordet.

När vi – i (28b) – lägger till predikationsbasen *näsduken* blir satsen däremot grammatisk.

2.5.4. *ECM-resultativ med falsk reflexiv*

Ett annat sätt att lösa problemet med att det saknas en predikationsbas för resultatet hos de ergativa verben, när de konstrueras intransitivt, är att konstruera dem reflexivt. Dessa konstruktioner blir då alltid falskt reflexiva, jfr exempel (29):

- (29) a. John petade sig i näsan. (reflexiv-konstruktion)
 b. John skrattade sig tokig. (falsk reflexiv)

I (29a) ser vi att John faktiskt gräver med fingret i Johns – sin egen – näsa. John är därmed både AGENT och PÅVERKAD i förhållande till händelseförloppet. *Peta* är också ett verb som tar två aktanter, *Göran* och *den arga kvinnan* i exempel (30):

- (30) Göran petade den arga kvinnan i magen.

När vi istället betraktar (29b) noterar vi visserligen att *John skrattar så att John blir tokig*, men att *skratta* är ett verb som bara tar en aktant. Rent semantiskt innebär det att rollen PÅVERKAD, som skulle kunna utgöra predikationsbas för resultatet *tokig*, egentligen inte finns – samtidigt som den likväl existerar på ytplanet, syntaktiskt, i form av pronomenet *sig*. Nedanstående analys visar hur man kan förstå tanken att agenten ”blir sin egen påverkad”:

Sem	ORSAKA – BLIVA	<	AGENT	PÅVERKAD?	RESULTAT	>
	LAUGH	<	laugher	laughee?	laugh.result	>
Syn	VERB		Subj	Obj	Obl	PREDIKATIV

John laughed himself silly: laugher – John, laughee? – himself (=John), laugh.result – silly

Svenska: *John skrattade sig tokig*: laugher – John, laughee? – sig (=John), laugh.result – silly

FIGUR 7: ECM-resultativ med intransitivt icke-ergativt verb och falsk reflexiv

Frågetecknen efter PÅVERKAD och laughee i figuren betecknar att de nog i princip inte existerar som entiteter, även om deras motsvarighet på det syntaktiska planet uppenbarligen gör det.

Undersökningen visar (se avsnitt 5.3.) att resultativkonstruktionen är produktiv i svenskan, och där har konstruktionen med falsk reflexiv en nyckelroll. Om man utgår från reflexivkonstruktionen som konstruktionsmönster, visar det sig att man kan konstruera resultativer för de allra flesta verb på det sättet. Det semantiskt/syntaktiska mönstret i dessa konstruktioner kan då förstås som i figur 7.

3. Att undersöka resultativer i PAROLE

Avsikten med detta avsnitt är inte i första hand att presentera undersökningsresultatet som sådant, utan att kortfattat beskriva hur arbetet med sökningarna gått till. Avsnittet tar också upp exempel på svårigheter i att avgränsa resultativer gentemot andra typer av konstruktioner, och dessutom behandlas några syntaktiska perspektiv på arbetet med undersökningarna.

3.1. Om PAROLE

PAROLE är en morfosyntaktiskt uppmärkt (=”taggad”) textkorpus som skapats inom ramen för EU-projektet PAROLE (vilket avslutades 1997 och var inriktat på att bygga upp ett europeiskt nätverk av språkliga resurser). PAROLE omfattar ca 19,4 miljoner löpord vilka är fördelade på källor enligt följande tabell²⁷:

TABELL 2: *Tabell över källorna till PAROLE*

Textkategori	Texter	Tid	Textomfång
Romaner	Bonniers Grafiska Industrier	1976–1981	4.4 milj. löpord
Dagstidningar	Dagens Nyheter Svenska Dagbladet Göteborgs-Posten Arbetet	1976–1997	13.6 milj. löpord
Tidskrifter	Forskning och Framsteg	1995–1996	0.4 milj. löpord
Övrigt	Webb-texter	1997	1 milj. löpord
		Summa löpord	19.4 milj. löpord

3.1.1. Att söka i PAROLE

Genom det sätt PAROLE är uppbyggd på, är det möjligt att göra sökningar som tar fasta på ord, ordklass, böjningar och ordställningar. Där-
emot kan man inte direkt söka på satsdelar, utan man måste gå vägen
via den ordklass, böjning och ordställning som den sökta satsdelen kan
tänkas ha. Om man till exempel vill söka efter predikativ kan man for-

²⁷ Gellerstam, Martin, PAROLE:s webbplats < <http://spraakbanken.gu.se/lb/parole/> >

mulera en söksträng där man söker ett ospecificerat verb, t.ex. 0-1 ords lucka och sedan ett ospecificerat adjektiv²⁸. Bland resultativer ger denna sökning bara adjektivpredikativ och kommer att resultera i svar som:

(31) Vi satt tysta. (P)

Men tyvärr kommer den också att resultera i mycket som inte är predikativ, t.ex.:

(32) Här är min nya bröllopsoverall, sa hon i en helt annan ton. (P)

Min nya är ju attribut till *bröllopsoverall*, och här är det *är min nya* som p.g.a. omvänd ordföljd har orsakat svaret i sökningen. Eftersom det ibland inte finns något pronomen eller substantiv mellan verbet och adjektivet kommer denna söksträng dessutom att hitta förhållandevis färre objektspredikativ. Som inses är det en stor utmaning att hitta söksträngar som resulterar i så mycket av det man söker efter som möjligt, som filtrerar bort det man inte vill ha, men som samtidigt inte utesluter något av det man letar efter.

Problemet att hantera alla svar man får är en annan utmaning. Den sökning som här användes som exempel resulterade i 946 träffar. Det är uppenbart att denna datamängd blir väldigt svår att hantera i webbläsaren, och dessutom är det stor risk att man förlorar data vid något litet felgrepp med mus eller tangentbord. Ett bra sätt att hantera data från sökningar i PAROLE är att markera och kopiera hela datamängden som sökningen givit och sedan klistra in den i ett ark i Microsoft Excel²⁹. Ett exempel på hur en sökning kan se ut sedan den klistrats in i Excel ges i APPENDIX 2.

3.2. Inledande sökningar

Eftersom det är just konstruktionens möjlighet att ändra vilka semantiska roller ett verb kan ta som står i fokus för undersökningen, behöver

²⁸ Den söksträng i PAROLE som korresponderar till detta är:

[msd="V@...."][] {0,1} [msd="AQ.0..*"]

²⁹ Här sänder jag en tacksamhetens tanke till den japanske doktoranden Takayuki Tohno, som visade mig hur man kunde använda Excel på detta sätt. Utan det tipset skulle det varit mycket svårare att hantera den stora datamängd som vissa sökningar resulterade i.

sökningarna i PAROLE rikta in sig på att hitta ECM-resultativer, som t.ex.:

(33) John skrattade sig tokig.

Det tycks som att en sökning efter ett ospecificerat verb följt av ett reflexivt personligt pronomen borde ge fler exempel på denna typ av resultativer. Den första sökningen fick därför söksträngen [*msd="V@N0AS"*] "*sig*" [*msd="AQP.*"*] för att uppnå detta. Resultatet av sökningen gav visserligen en hel del resultativer som t.ex. *dricka sig full* och *gå sig varm*, men det visade också på ett behov av att förfinas sökningen; av 1511 träffar visade sig 721 gälla *själv/själva* på adjektivpositionen och 183 verbet *känna* – vilket innebar att mer än hälften av sökningen kunde räknas bort redan där:

- (34) a. Hon vill klara sig själv. (P)
 b. Han kunde inte känna sig färgstark nu. (P)

Vi ser i (34a) att *själv* på adjektivpositionen inte ger oss några resultativkonstruktioner. I (34b) är det uppenbart att *färgstark* (eller vilket annat adjektiv det råkar vara) aldrig kommer att kunna vara ett resultat av *känna*, och därför kan det heller aldrig resultera i några resultativkonstruktioner.

3.2.1. Avgränsningsproblem

Lärdomen av de första sökningarna var att en överväldigade majoritet av söksvaren inte var resultativer. För att slippa hantera sökresultat med en stor mängd ointressanta svar beslöts att skriva söksträngar som utesluter *själv/själva* samt några vanliga verb som inte ger i resultativer i söksvaret. Söksträngarna 1 – 11 (se APPENDIX 1) är exempel på sökningar som främst lett till en förfinad söksträng, och egentligen inte bearbetas. Söksträng 12 – som formulerades för att hitta "*verb utom göra & känna & hålla & visa + pronomen i objektsform + adjektiv i grundform utom själv/själva*"³⁰ – var den första vars söksvar tycktes värda en närmare granskning. Den gav 3972 träffar, varav ca 135 befanns vara

³⁰ *Själv/självt/själva* är naturligtvis normalt att betrakta som ett (adjektivistiskt) pronomen, men det förekommer precis som adjektiv som framförställt attribut och som predikativ – t.ex. *själva chefen var omskakad / chefen var själv omskakad* – och därför kan PAROLE inte skilja ut det från adjektiven.

resultativer – antalet resultativer anges ungefärligt, eftersom det i vissa fall måste bli en bedömning om ett objektspredikativ eller ett adverbial ska ses som ett resultat av den aktion som satsens huvudverb beskriver. Några exempel på detta beskrivs här nedan.

Redan vid de inledande sökningarna blev det således klart att många verb hörde ihop med konstruktioner som befann sig i gränslandet för vad man skulle kunna kalla resultativer. En tydlig grupp verb som befann sig i detta gränsland var olika performativa³¹ verb:

- (35) Somaliern kommer från nordvästra delen av Somalia som utropat sig till självständiga Somaliland.³² (P)

Är självständigheten ett faktum? Och är den i så fall ett resultat av utropandet? Om man kan säga att självständigheten skapas av utropandet som språkakt, bör det vara ett performativt verb. Om det inte finns något kausalsamband eller om det inte finns någon självständighet är det varken fråga om performativt verb eller resultativkonstruktion.

Det vanligaste avgränsningsproblemet var annars det mot **kausativa**.³³ Det mest typiska kausativa verbet, *göra*, var t.o.m. så överväldigande vanligt att det uteslöts från söksträngarna (Jfr beskrivningen av söksträng 12 ovan). *Få* och *låta* är två andra vanliga kausativa verb:

- (36) a. Hon försökte få dem på andra tankar genom att be dem räcka henne några vedträn; lönlöst. (P)
 b. Hur kan man skydda ristningarna samtidigt som man låter dem vara tillgängliga för besökare även i framtiden. (P)

Vi kan se att *de andra tankarna* i (36a) orsakas av *få* och *tillgängliga* i (36b) av *låta*. De kausativa verbens relation till resultativkonstruktionen kommer att behandlas utförligare i kommande avsnitt.

³¹ **Performativ** definieras enligt SAG (I:208) på följande sätt: ”om mening som anger vilken språkhandling talaren utför genom att yttra meningen. / _ _ _ / [Exempel] *Jag döper dig härmed till Esmeralda.*”

³² Det är den understrukna delen av meningen som PAROLE har tagit fasta på. Understrykningar i PAROLE-exempel kommer även fortsättningsvis att ha denna betydelse.

³³ **Kausativ** definieras enligt SAG (I:187) på följande sätt: ”om ett överordnat verb som anger att subjektsreferenten är orsak till eller föranstaltar en aktivitet eller ett tillstånd som anges med ett underordnat verb eller adjektiv, t.ex.: *Kylan fick mig att återvända. Framgången gjorde henne olycklig.*”

En tredje gränsdragningsfråga har skapat än mer problem för denna framställning. Nämligen avgränsningen mot meningar där subjekt-referenten genom någon typ av mental akt skapar en förändrad relation mellan sig och yttervärlden. En bidragande orsak till dessa svårigheter är att verben som uttrycker dessa mentala akter inte ges någon tydlig och uttömmande behandling i SAG³⁴. För uppsatsens behov är det dock inte nödvändigt att klassificera verb som *betrakta* och *erkänna* nedan. Det räcker att notera att verb som liknar dessa har skapat gränsdragningsproblem, vilka trots allt har lösts.

- (37) a. Han skulle aldrig mer betrakta sig själv som värdelös. (P)
 b. Även hon har talat om det utanförskap hon plötsligt drabbades av genom att erkänna sig lesbisk. (P)

Är ”värdelösheten” ett resultat av betraktandet? Är lesbiskheten ett resultat av erkännandet? Svaret är långtifrån givet, men det skulle kanske vara möjligt att hävda att i individens relation till omvärlden så skapas det ett faktum – ett resultat – genom den mentala akten att *betrakta sig/erkänna sig* såsom havande vissa egenskaper. Individen blir i sin relation till omvärlden bärare av egenskaperna genom att *betrakta sig/erkänna sig* såsom detta. Trots detta argument har beslutet blivit att inte betrakta meningar som (37a) och (37b) som resultativkonstruktioner.

3.3. Syntaktiska perspektiv på sökningarna

Så som här ovan har beskrivits är formuleringen av söksträngen helt avgörande för vilka resultativer som sökningen genererar, liksom den relativa frekvensen av olika typer av resultativer i varje sökning. Det ska inte uteslutas att det är möjligt att ta fram söksträngar som, med någon rimlig grad av validitet, kan ge underlag för att uttala sig om den relativa frekvensen av olika resultativer, men det har inte fallit inom ramen för denna uppsats syfte att göra det.

³⁴ I band 2, Verb §11 (SAG II:514f) talas om att ”verb kan klassificeras efter det betydelsefält inom vilket verbet organiserar aktanterna i förhållande till varandra.” Som nummer två av tre definierade betydelsefält finns där ”Det psykiska och sociala fältet” med bl.a. undergrupperna *Perception*, *Kommunikation* och *Kognition*. Till dessa grupper hör bl.a. verb som *betrakta*, *erkänna* och andra som genom en mental process kan komma att ändra subjektreferentens relation till omvärlden.

3.3.1. Objektspredikativ

De flesta söksträngar har visat sig generera en stor mängd objektspredikativ. En typ av söksträngar som kan antas generera en i övrigt varierad blandning av resultativer, levererar t.ex. nästan enbart objektspredikativ. Söksträng 12 är ett exempel på en sådan: ”*verb utom göra & känna & hålla & visa + pronomen i objektsform + adjektiv i grundform utom själv/själva*”. Eftersom söksträngen är utformad för att hitta pronomen i objektsform, kommer nästan alla resultativer att vara objektspredikativ. Men trots detta, kan det slinka med ett adverbial ibland:

(38) Under de år som gått har vågorna ätit sig flera hundra meter in i ön. (P)

Det vanliga är dock att söksträngar inriktade på objektspronomen, som t.ex. söksträng 12, attraherar objektspredikativ:

(39) Så småningom kommer vi att skriva dem fulla /.../. (P)

Men även om man skapar en söksträng som lika gärna kan resultera i substantivistiska ord som predikationsbas för resultativuttrycket (söksträng 19: ”*verb utom göra & känna & hålla & visa + subst. + adj i utr utom själv, eller pron i obj.form + adj i utr utom själv*”) hittar man liknande konstruktioner som i (39) ovan. Här i (40) nedan får vi samma objektspredikativ som i (39), men med ett substantiv, *tapeter*, som objekt och predikationsbas för resultativuttrycket:

(40) Inget bostadsbolag skulle acceptera att hyresgäster klottrade tapeter fulla /.../. (P)

3.3.2. Adverbial

Vid en av de söksträngar som gav flest träffar (>5000) och troligen var relativt neutral med avseende på vilken typ av resultativer den fångar in (söksträng 19, se ovan) var fördelningen mellan adverbial och predikativ förhållandevis jämn. Av de totalt 66 resultativerna hade 27 satsdelsfunktionen adverbial. Anmärkningsvärt var dock att av de 27 adverbialen var hela 17 (nästan två tredjedelar) kokbokstermer:

- (41) Skär mozzarella i små tärningar och blanda med timjan, vitlök och persilja. (P)

Den resterande tredjedelen adverbial var här ganska blandad:

- (42) a. /.../ han ledde Milan till stora framgångar /.../. (P)
 b. /.../ jag ordnade korten i prydliga högar /.../. (P)

3.3.3. Subjektspredikativ

I avsnittet 2.5.2. diskuterades om subjektspredikativ kunde fungera som resultativer i svenskan. De konstruerade exemplen:

- (43) a. Dörren frös fast.
 b. *Dörrarna frös fasta.
 c. Dörrarna frös fast.
 d. Dörrarna frös sig fasta i dörrkarmarna.

gav vid handen att de troligen inte skulle fungera, eftersom vi uppfattar det som att (43b) är ogrammatisk. Det skulle nu bli intressant att se om man kunde hitta något exempel i PAROLE som skulle tyda på att det kunde finnas subjektspredikativ som fungerade som resultativer i svenskan.

Fångsten i PAROLE blev dock mager. De enda fall som påträffades, var två konstruktioner med *växa*, som möjligen skulle kunna tolkas som resultativer konstruerade med subjektspredikativ – (44a) och (44b).

- (44) a. Under stupröret växte sedumen allt större för varje år, (P)
 b. Runt klyftornas kanter växte träden höga och ingen stig tycktes leda fram till dem från någotdera hållet. (P)
 c. Under stupröret växte **sig** sedumen allt större för varje år.
 d. Runt klyftornas kanter växte **sig** träden höga

Det är ingen tvekan om att *allt större* är ett resultat av växandet, men det ligger nog närmare till hands att tolka *allt större* som gradadverbial snarare än som subjektspredikativ. Sedan kommer frågan om vi uppfattar att det är någon skillnad mellan (44a) och (44c): *Sedumen växte allt större / Sedumen växte **sig** allt större*. För min språkkänsla är det uppenbart att sedumen **blir** större i (44c), men det är mera osäkert om den verkligen blir det i (44a).

Skillnaden mellan konstruktionen med respektive utan reflexiv tycks mig ännu större vid jämförelsen mellan (44b) och (44d): *Runt klyftornas kanter växte träden höga* / *Runt klyftornas kanter växte träden **sig** höga*. Det råder här inget tvivel om att höga i (44b) är subjektspredikativ (jämför (45a) och (45d) nedan), men för min språkkänsla är det bara exempel (44d) som visar på ett pågående växande. Skillnaderna blir tydligare om man parafraserar (44b) som *här växer träden som är höga* och (44d) som *här växer träden som blir höga*. Exempel (45) visar ytterligare några parafraseringar av delar av (44b) ovan:

- (45) a. Höga växte träden runt klyftornas kanter.
 b. Höga växte sig träden runt klyftornas kanter
 c. Hög växte skogen runt klyftornas kanter.
 d. Högt växte träden runt klyftornas kanter.
 e. ?Högt växte **sig** träden runt klyftornas kanter.

Skillnaden mellan (45a) och (45b) är för mig en skillnad mellan just ett tillstånd som inte förändras – (45a) – och ett pågående växande – (45b), där en ökad höjd impliceras som ett resultat av växandet. (45c) finns med, för att med kongruensen mellan *hög* och *skog* ytterligare poängtera att *hög/höga* är subjektspredikativ i (45a), (45b) och (45c). I (45d) och (45e) är *högt* däremot adverbial, något som stör språkkänslan i (45e), eftersom det tillagda **sig** fokuserar satsen på *träden*, vilket leder till att man där hellre vill se att *hög* kongruensböjs med *träden*. Detta leder i så fall till en konstruktion som blir identisk med (45b).

4. Undersökningsresultat

Till huvudsaklig grund för de resultat som kommer att redovisas här ligger de 35 sökningar i PAROLE som redovisas i APPENDIX 1. Sökningarna har resulterat i ca 40.000 – 50.000 träffar³⁵ av vilka ett stort antal har bedömts som ointressanta redan innan de analyserats noggrant. Man kan inte bortse från möjligheten att jag därmed har missat ett och annat intressant fall, men det var nödvändigt att göra på detta sätt, i och med att det på rimlig tid gällde att få överblick över ett stort material. Därutöver tillkommer enstaka exempel (autentiska språkprov) som jag fått av personer som känner till min undersökning. Som redan påpekats ovan är det inte rimligt att dra några generella slutsatser om relativa frekvenser eller andra statistiska faktorer på detta material, eftersom alla resultat alltid kommer att bero på hur söksträngen var formulerad. För att man skulle kunna dra generella slutsatser kring relativa frekvenser och liknande, skulle det krävas att undersökningarna utformades på så sätt att ett representativt urval säkerställdes. Denna undersökning har inte haft som syfte att göra detta.

Undersökningsmaterialet visar att flera olika typer av verb kan ingå i resultativkonstruktioner, men att det trots denna relativt stora bredd ändå är möjligt att gruppera en stor del av verben i tre grupper med viss homogenitet (se avsnitt 4.1. Exempel på hur olika verb kan konstrueras som resultativer), och att dessa resultativkonstruktioner tycks ha mycket gemensamt med konstruktioner med kausativa verb. Vidare ger materialet ett tydligt intryck av att det i sättet att använda resultativer finns ett mönster som skulle kunna gynna att resultativerna blir produktiva (se avsnitt 4.3. Resultativer i olika textkategorier). Vid sidan om den typiserande tendensen finns också en tydligt kreativ tendens som närmare beskrivs i avsnitt 4.4. Exempel på unik och/eller kreativ användning av resultativer. Uppsatsens tolkning av den kreativa tendensen, är att den förutsätter en relativt tydlig uppfattning hos språkbrukarna om hur resultativer ska tolkas på ett meningsfullt sätt.

Att valensmönstren och mönstren för hur resultativer konstrueras skiljer sig åt mellan transitiva och intransitiva verb, är inte någon ny upptäckt. Men för att kunna ge en bättre förståelse för detta faktum, sågs det som viktigt att i PAROLE hitta exempel som på ett tydligt sätt

³⁵ Eftersom jag inte förde noggranna anteckningar om alla sökningar redan från början, blir denna siffra tyvärr inte exakt. Alla detaljer kring sökningarna som jag har anteckningar om redovisas i APPENDIX 1.

illustrerar detta. Se 4.2. En jämförelse mellan konstruktionerna av två exempelverb.

4.1. Exempel på hur olika verb kan konstrueras som resultativer

Under arbetet med sökningarna har det efterhand visat sig att vissa verb dyker upp oftare än andra och att konstruktionerna har vissa gemensamma drag som gör att det kan vara intressant att ställa upp dem på ett sätt som tydliggör detta. Tre tydliga grupperingar skulle kunna vara:

- Vanliga aktiva verb
[De flesta, men inte alla av dessa, hade inte resultativuttrycket i sin valens.]
- Kokboksfraser
[Alla dessa verb hade resultativuttrycket i sin valens]
- Metaforiska konstruktioner
[Inga av dessa verb hade resultativuttrycket i sin valens]

I tabell 3 sidoställs dessa tre grupper med kausativa verb, som, kommer det att visa sig, har en intressant relation till resultativkonstruktionen. För att tydliggöra skillnaden mellan de verb där resultativuttrycket ingår i verbets valens och de fall där det inte gör det, är de fall där resultativuttrycket **ingår i valensen** kursiverade.

TABELL 3: Olika sätt att konstruera resultativer³⁶.

Vanliga aktiva verb ³⁷	Kokboksfraser ³⁸	Metaforiska konstruktioner	Kausativa verb
dansa sig svettig dricka sig full ³⁹ <i>gnida dem rena</i> ⁴⁰ jobba sig svettiga <i>klä någon/sig fin</i> <i>måla dem gula</i> <i>nöta dem blanka</i> orera sig hes proppa sig full rusa sig trött ränna sig trött skriva dem fulla skrika sig hes <i>slå någon/sig med-</i> <i>vetlös</i> slå sig trött spela sig varm supa sig full ³⁹ <i>tvätta dem rena</i> vifta dem torra växa sig stora ³⁹ åka sig trötta älska er trötta	<i>baka dem mjuka</i> <i>koka dem mjuka</i> <i>rulla dem släta</i> <i>stek dem gyllen-</i> <i>bruna</i> <i>skär gurkan i tunna</i> <i>skivor</i> N.B. Lägg märke till att de 4 första exemplen konstrueras med objektspredikat. I absoluta tal var dock adverbialen fler, och konstruerade runt samma verb: <i>skära</i> .	frysa sig tyst komma oss upp längta sig tokig spela sig runt hela världen stirra sig blind stånga sig blodig tala sig varm titta oss trötta tuta dig öronen fulla vika sig dubbel vågorna har ätit sig flera hundra meter in i ön köpa sig fri svära sig fri äta sig feta	<i>få dem lugna</i> <i>få oss delaktiga</i> <i>gör dem mjuka</i> <i>gör oss medvetna</i> <i>låt dem bli blanka</i> <i>låta henne förslösa</i> <i>sin begåvning</i>

En intressant egenhet med dessa tre grupper är de förhåller sig så olika till varandra när man undersöker om resultativuttrycket ingår i valensen för verbet eller ej. I alla fallen av kokboksfraser ingick resultativuttrycket i verbets valens, medan det förhåller sig tvärt om när det gäller de metaforiska konstruktionerna. I den första gruppen – vanliga aktiva verb – var det lite drygt dubbelt så vanligt (14 fall mot 6) att resultativuttrycket **inte** ingick i verbets valens. Man bör onekligen fråga sig om dessa olikheter är en fråga om tillfälligheter eller inte.

Om man tittar på kokboksfraserna ser man att den typen av konstruktion har funnits länge i språket och att verben i fråga är all dagliga, frekventa transitiva verb. Man *bakar* något, *kokar* något, *rullar* något, *ste-*

³⁶ Figuren bygger till största delen på söksträng 12.

³⁷ Alla verb återges med infinitiv oavsett vilken form sökningen resulterade i.

³⁸ Dessa verb återges i imperativ, eftersom det är ”kokboksformen”.

³⁹ Eller andra adjektiv med liknande betydelse/funktion.

⁴⁰ I fraser utmärkta med *kursiv stil* ingår resultativuttrycket i verbets valens.

ker något eller *skär* något, och betraktade i ett semantiskt perspektiv är det lätt gå med på att den aktivitet verben uttrycker bör kunna ha ett resultat som en integrerad del i sig. Det som sagts här om kokboksfraserna kan nog även gälla om de uttryck i gruppen vanliga aktiva verb, där resultativuttrycket ingår i verbets valens: Man *gnider* något, *klär sig/något*, *målar* något, *nöter* något och *tvättar* något, *slår* någon/något/sig. I det sistnämnda fallet får vi se upp med att det är fråga om två olika lexem, *slå* och *slå sig*, där *slå sig* endast kan konstrueras reflexivt – normalt med *sig* som objekt – och med ett adverbial som anger plats och omständigheter för skeendet. Exempel (46) illustrerar hur kan *slå/slå sig* kan konstrueras:

- (46) a. Karin slog sig medvetslös.
 b. Karin slog sig i badrummet
 c. Karin slog sig i bakhuvudet
 d. Slog du dig?
 e. Karin slog sig trött.
 f. #Karin slog honom trött.

I (46a), (46b), (46c) och (46d) har vi exempel på konstruktioner med *slå sig*. I (46a) med ett predikativ som anger resultatet av skeendet och i (46b) och (46c) med adverbial som anger plats för skeendet. (46d) illustrerar att *slå sig* också kan konstrueras utan något annat komplement i verbfrasen än det reflexiva pronomenet. *Slå* kan å andra sidan bara ta komplement i verbfrasen om det konstrueras med falsk reflexiv – jfr (46e) – och blir då svår att skilja från en konstruktion med *slå sig* – jfr (46a) med (46e). Att det verkligen är fråga om falsk reflexiv i (46e) blir uppenbart om man jämför (46e) och (46f).

För resten av verben i tabell 3 gäller det således oftast att resultativuttrycket inte ingår i verbets valens. Det dessa konstruktioner verkar ha gemensamt är att de, med något enstaka undantag, är verb som konstrueras med falsk reflexiv och att många av dem gestaltar en avsikt att uttrycka sig bildligt – såväl de metaforiska konstruktionerna som de övriga.

Verben i de tre beskrivna grupperna kan också gärna jämföras med några mycket vanliga kausativa verb. De kausativa verben är intressanta, eftersom de helt uppenbarligen har en resultativ funktion, men den har sedan länge varit uppmärksam, beskriven och sedd som en del av verbets normala konstruktionsmönster (se t.ex. SAG II:512 f; Noreen V:620). Här ingår den resultativa funktionen således i verbets valens, till skillnad från de verb som uppsatsen handlar om, som får sin resultativa funktion som en konsekvens av den konstruktion de ingår i.

Kanske är det rentav så att de kausativa verbens konstruktionsmönster har kommit att fungera som en förebild för hur man kan konstruera även andra verb resultativt. I tabell 4 kan vi se hur lätt det är att finna paralleller mellan en kausativ verbkonstruktion och en motsvarande resultativkonstruktion.

TABELL 4: *Jämförelse mellan resultativkonstruktion och konstruktion med kausativt verb*

Resultativkonstruktion av vanligt verb	Kausativt verb
krama dem lugna	få dem lugna (P)
? tala oss delaktiga	få oss delaktiga (P)
koka dem mjuka (P) baka dem mjuka (P)	gör dem mjuka (P)
? diskutera oss medvetna	gör oss medvetna (P)
stek dem blanka (P)	låt dem bli blanka
köpa sig fri (P)	göra sig fri
tvätta dem rena (P)	gör dem rena

4.2. En jämförelse mellan konstruktionerna av två exempelverb

Verben *måla* och *ljuga* ställdes mot varandra, eftersom det kunde vara intressant att se hur två verb med så tydligt olika valensmönster kommer att fungera som resultativer⁴¹. *Måla* är ett verb som konstrueras transitivt, och oftast, precis som i exempel (47), med ett objektspredikativ som bestämning till objektet:

(47) Hon satt och målade naglarna mörkblå när Reine klev på. (P)

Ljuga är å andra sidan ett intransitivt verb som därmed måste konstrueras reflexivt eller med preposition om det ska kunna ta något komplement i verbfrasen:

(48) /.../ han ljög sig ut ur armén /.../ (P)

⁴¹ De söksträngar som användes redovisas som nr 24 och 25 i APPENDIX 1.

Det är symptomatiskt att alla resultativer med *ljuga* (7 fall av totalt 405 konstruktioner med *ljuga*) är konstruerade som falska reflexiver⁴², medan det bara finns tre exempel på att resultativer med *måla* (totalt 28 resultativer bland 1038 konstruktioner med *måla*) konstrueras reflexivt – se exempel (49). Av de tre exemplen var två falska reflexiver – (49a) och (49b). 26 av de 28 resultativkonstruktionerna är dessutom konstruerade med objektspredikativ. De två återstående resultativerna var konstruerade med adverbial – (49b) och (49c):

- (49) a. Hon målade sig fri (P)
 b. /.../ måla sej ur sin tantighet. (P)
 c. /.../ måla sig till clown, /.../ (P)

Ovanstående tre exempel är undantagen. De övriga konstruktionerna med *måla* är alla mer eller mindre tydligt av den vanliga typen ”*måla* + objekt + färg”:

- (50) a. – hon skulle måla allting vitt. (P)
 b. /.../ staket, som Läpp-August har målat rött. (P)
 c. /.../ ett rum de har målat vitt /.../ (P)

Vid jämförelse mellan exempel (49) och (50) blir det uppenbart att konstruktioner som (49) är mindre typiska för verbet *måla* än konstruktioner som i exempel (47) och (50), även om *sig* kan fylla objektsfunktionen och därmed ingå i valensen för *måla* – jfr *måla sig*; i det fallet dock utan ytterligare komplement i verbfrasen.⁴³ Även om det inte gick att hitta fler exempel i PAROLE än dem i (49) på att måla konstrueras reflexivt, så kunde Google hitta ytterligare några på Internet:

- (51) a. Kan man måla sig frisk?⁴⁴
 b. Kan man måla sig till en doktorsgrad?⁴⁵

⁴² Falska reflexiver beskrivs i avsnitt 2.4.1. Resultativer med intransitiva icke-ergativa verb, se särskilt exempel (22). De funna resultativerna var: *Ljuga sig bort* – 3 fall; *ljuga mig full*; *ljuger sig in i ett svenskt häkte*; *ljög sig ut ur armén*; *ljuga sig yngre med bara ett år*.

⁴³ NEO ger två betydelser för *måla*, varav *måla*₁ är det som är relevant här: ”överdra med skyddande och prydnad skikt av färg med pensel, rulle, spruta e.d. /.../ BET. NYANS: ibl. endast i prydnad syfte spec. sminka: *hon ~de munnen smultronröd*; ~ *sig*”

⁴⁴ <http://www.vll.se/Default.asp?lngStructureID=1&lngMenuId=2397&lngId=257293> [hämtat 8 oktober 2005]

Här har vi ytterligare exempel på att *måla* kan konstrueras reflexivt (falsk reflexiv) med objektspredikativ eller adverbial, samtidigt som vi kan konstatera att dessa exempel är atypiska i enlighet med vad som har sagts ovan.

Undersökningen visar således att såväl *måla* som *ljuga* kan konstrueras som resultativ, men att det normala är att *måla* i så fall konstrueras med vanligt objekt + predikativ medan den enda konstruktionen som är möjlig för *ljuga* i dessa fall är falsk reflexiv.

4.3. Resultativer i olika textkategorier

Under arbetets gång kunde det ibland hända det dök upp konstruktioner som gav intryck av att vara helt unika, men som senare skulle visa sig vara del av ett uttrycksmönster som var mer eller mindre typiskt för en textkategori, även om det verkade unikt. Tre textkategorier som innehöll figurer med variationer var:

- Helgbilagor till dagstidningar:

”Ingen kan tala om för mig var hon bodde, ingen glad affärsmässig "Zorba" försöker ens ljuga mig full och ta bra betalt för att visa upp en bluffadress.” GP28:0308 TVÅ, Kennedy, Marie: *Vi spräcker en myt på LESBOS*

”På campingen är det däremot helt okej att zonka sig redlös, så länge avståndet mellan tälten är minst tre meter.” GP3:0607 AVE, Johansson, Magnus: *Haussad helg i Hultsfred*

”Har du ölat dig odödlig?” GP8:1201 AVE, Goliger, Anders: *Föda för nattdjur*

- Sportsidor i dagstidningar:

”Italienproffset Rui Costa, klubbkompis med Stefan Schwarz i Fiorentina tunnlade sig fri till höger i straffområdet och serverade bollen på silverbricka till Ricardo sa Pinto.” SVD51:0615 SPO, Majlard, Jan: (AP) *Portugal släckte Turkiets EM-dröm*

⁴⁵ <http://www.dn.se/DNet/jsp/polopoly.jsp?d=1058&a=363170> [hämtat 8 oktober 2005]

”Mikael Nilsson slog bollen, rakt in i banan, passet bröts och vips kunde Robert Johansson **vägga sig fri** med hjälp av Dick Lidman.” SVD40:0519 SPO, Härdh, Mats: ...och en AIK:are gjorde mål för DIF

- Reklam och reklamliknande webb- och kvällstidningstext⁴⁶:
 - a. Köp dig fri
 - b. Köp dig lycklig!
 - c. Köp dig mp3-trendig för bara 10.000 kronor
 - d. Hyr dig fri
 - e. Hyr dig fri på ett enkelt sätt
 - f. Hyr dig i form
 - g. Drick dig snygg
 - h. Drick dig smal i vår
 - i. Drick dig frisk med ny-färskpressad apelsinjuice
 - j. Rör dig smal – utan att banta

Alla dessa exempel ger ett lite ovanligare intryck, men de visade sig vara förhållandevis vanliga som konstruktionstyp i sin textkategori.

Kategorin ”Helgbilagor till dagstidningar” visar prov på flera konstruktioner som i förstone kan verka som ett kreativt sätt att använda resultativkonstruktionen, men som senare visar sig gå igen i ett mönster som är vanligt i kategorin.

När man söker i PAROLE tar man i första läget normalt inte fram några referenser till de träffar man får. I det här fallet valde jag ut ett antal konstruktioner som verkade kreativa, och förvånades något när jag tog fram vidare kontext och bakgrundsfakta för att bättre förstå sammanhanget konstruktionen fungerade i. När textens källa då kom fram, visade den att det fanns gemensamma nämnare för det som först hade förefallit unikt. Konstruktionerna *zonka sig redlös* och *ölat dig odödlig* är naturligtvis unika på så sätt att de bara förekommer en gång i materialet, men egentligen är de bara varianter på ”supa sig full” – som å andra sidan finns bland de vanligaste resultativkonstruktionerna i undersökningen.

Ordet *fri* är inte helt ovanligt på dagstidningarnas sportsidor. En spelare blir *frispelad*, en annan står helt *fri* i straffområdet. Den underliggande tankefiguren bakom alla *fri* i detta sammanhang är säkerligen ”att bli *fri*”/”att göra sig *fri*” från sin bevakning. En sökning på Google med

⁴⁶ De följande exemplen kommer alla från Internet. Hänvisningar till de webbplatser där de hämtats finns i APPENDIX 3.

sökfrasen ”*sig fri*” ger resultatet⁴⁷ att *köpa sig fri* utgör en tredjedel av de första 60 träffarna⁴⁸, medan *göra sig fri* utgör en sjättedel; bland den resterande hälften av de första 60 träffarna finns förhållandevis många ”sportfraser” som: *Precis när han slitit sig fri dras han omkull bakifrån* och *Mitt i halvleken kan Pernilla K springa sig fri*. Det förefaller som att *göra sig fri* skulle kunna stå som mönster för dessa fraser:

- (52) a. Precis när han **gjort** sig fri dras han omkull bakifrån.
 b. Precis när han **slitit** sig fri dras han omkull bakifrån. (G)⁴⁹
 c. Mitt i halvleken kan Pernilla K **göra** sig fri.
 d. Mitt i halvleken kan Pernilla K **springa** sig fri. (G)

Även kategorin ”Reklam och reklamliknande webb- och kvällstidnings-text” innehåller många konstruktioner som först ger ett originellt intryck, men som helt uppenbart är konstruerade efter ett gemensamt mönster: ”*verb i imperativ – pronomen (2:a person singularis) i objektsform – objektspredikativ/adverbial*”. Dessa konstruktioner uppmanar alla läsaren att köpa/göra något för att uppnå ett visst mål – ett mål som uttrycks som objektspredikativ – eller (undantagsvis) adverbial. Ett fall – *hyr dig i form* – skiljer sig således något från de övriga. Det är det enda exemplet som använder adverbial för att uttrycka resultatet av handlingen, men trots det är det tydligt hur väl det fallet passar in i det övergripande mönstret. Visst kan det sägas att *hyr dig i form* är ett något mer kreativt uttryck än de övriga i den kategorin, men likväl faller det precis in i det mönster ”*verba dig resultat*” som är typiskt för kategorin.

Förutom att vara det enda adverbialet skiljer sig *hyr dig i form* dessutom från de övriga i kategorin på så sätt, att kopplingen mellan verb-handling och resultat är mer indirekt i detta fall än i de övriga. Följande jämförelse kan tydliggöra detta:

- (53) a. Hyr dig fri.
 b. Hyr dig i form.

Det är lätt att se att man som konsument blir mer fri av att hyra något än att köpa det. Har man hyrt är det bara att lämna tillbaka produkten om man är missnöjd med den eller vill ändra sina vanor. Men på vilket sätt kommer man i form av att hyra något? Sammanhanget i annonsen där

⁴⁷ Googles svarssida med de första 10 träffarna redovisas som appendix 4.

⁴⁸ Kvaliteten på träffarna börjar sjunka betydligt efter de 60 första, så därför verkade det relevant att räkna just de 60 första träffarna.

⁴⁹ (G) = Den citerade meningen är excerperad via Google

frasen står ger viss ledning: Du uppmanas att hyra en motionscykel. Och om du använder den kommer du nog i form! Kan det vara så, att den indirekta kopplingen i exemplet är ett tecken på, att konstruktionen som sådan är så befast i vårt språkbruk, att vi inte behöver ett explicit uttryck för att göra kopplingen?

4.4. Exempel på unik och/eller kreativ användning av resultativer

I föregående avsnitt kunde vi se att det som först verkade ovanligt och unikt inte alltid var det. Inte oväntat hittar man mer ovanliga konstruktioner i skönlitteratur:

- (54) a. Han la sej nära mej och började smeka mej vaken. (Alfven, Inger, *Dotter till en dotter*)
- b. Du ska söka upp herren Shardik och söva honom medvetslös. (Adams, Richard, *Shardik*)
- c. Klockan fyra kunde han säkert få gå, han hade bytit sig ledig för kvällen. (Holmer, Ingvar, *Allmänheten*)
- d. Kornet och havren får frysa sig mogen. (Claesson, Stig, *Bättre kan det inte sägas*)
- e. Det knakade och knastrade i säden som växte sig ung och fåglarna sjöng sin serenad. (Alverfors, Ann-Charlotte, *Hjärteblodet*)
- f. Aron var ensam i den lilla soffan, rökte stickande John Silver och bäddade sig oåtkomlig bakom en lätt dimma. (Holmer, Ingvar, *Allmänheten*)
- g. Och stönandena kom underifrån; och där uppe vred han sig i plågan, och kände till sin förtvivlan lemman bulta sig stor. (Lorentzen, Sven-Olof, *Vingklippt*)

Om vi betraktar ovanstående exempel ser vi att (54a) och (54b) har det gemensamt att de har vanliga personliga pronomen som objekt, medan de resterande (54c) – (54g) har falska reflexiver som objekt. Gemensamt för alla exemplen är dock att de är konstruerade på det klassiska sättet: ”*verba objektet så att det blir resultat*”, så att objektspredikativet egentligen fungerar som en sorts satsförkortning. I exempel (54a) skulle det komma att läsas ut som: *smeka mej vaken = smeka mej så att jag blir vaken*. I exemplet från romanen *Shardik – Du*

ska söka upp herren Shardik och söva honom medvetslös – kan man också läsa ut konstruktionen som en satsförkortning: *söva honom* [så att han blir] *medvetslös*.

I exemplen (54c) – (54g) kommer det att bli tydligt att det är frågan om falska reflexiver, eftersom vi har att göra med verb som överhuvudtaget inte kan ta objekt – med ett undantag: *byta*. NEO ger två betydelser för *byta*, varav ”*ersätta (visst föremål) med annat*” är den betydelse som passar här. För den betydelsen ger NEO fyra konstruktionsexempel, varav det första är med objekt, ”*~ glödlampa*”, medan övriga tre är med partikelverb. I detta fall (54c) är dock *bytit* [bytt] inte konstruerat med den sorts objekt som enligt NEO ingår i verbets valens. I NEO:s exempel är det tydligt att objektet ska ha den semantiska rollen PÅVERKAD, men här är objektet *sig* identiskt med subjektet: [*H*]*an hade bytit sig ledig* = *Han hade bytt, så att han blev ledig*, och man kan ifrågasätta om det ordet kan ha någon egen semantisk roll. Å andra sidan ser vi att när man skriver om meningen till: *Han hade bytt, så att han blev ledig*, så får vi till resultat att *han* som subjekt i huvudsatsen får den semantiska rollen AGENT, medan *han* som subjekt i bisatsen får rollen TEMA.

Vi kan vidare se vissa likheter mellan exempel (54d) och (54e): *Kornet och havren får frysa sig mogen* och ... *säden som växte sig ung* ... Det är helt uppenbart att kornet och havren eller säden inte kan vara subjekt till vanliga reflexiva användningar av verben här:

- (55) a. *Kornet och havren får frysa kornet och havren mogen.
b. *Säden som växte säden ung.

Båda meningarna i (55) är såväl grammatiskt som pragmatiskt omöjliga. När det sedan gäller den semantiska tolkningen, kan man väl tänka sig att kornet och havren står kvar på åkern till efter att frosten kommit, och att frosten därigenom får någon del i mognadsprocessen – men hur ska vi förstå att säden växer så att den blir ung? Kanske menar författaren att skapa associationer kring något som växer från barnets skepnad till något med anknytning till ynglingaskap. Det som är mest intressant för uppsatsens del är väl annars att se att konstruktionsmodellen håller för ett poetiskt språkbruk som går långt i sin vilja att tänja på gränserna för vad man kan uttrycka och ändå bli förstådd.

I exempel (54f) – *Aron / ... / rökte stickande John Silver och bäddade sig oåtkomlig bakom en lätt dimma*. – får vi väl anta att oåtkomligheten är ett resultat av dimman av rök från cigaretterna. Även här kan vi se hur helheten i resultativuttrycket är ett led i en strävan att bygga associationer kring situationen. Naturligtvis är Aron inte fysiskt oåt-

komlig och här bäddas inte heller med lakan och kudde, men resultativuttrycket ger en bild av att så är fallet; det tillåter att språket förtätas samtidigt som det ger en fingervisning om orsaksförhållandena i situationen. Man kan undra om inte så långt driven användning av resultativuttrycket som denna förutsätter en förhållandevis standardiserad tolkningsram för konstruktionen. Författaren förutsätter att vi kommer att tolka hans konstruktion på just detta sätt.

För att slutligen kort betrakta exempel (54g), kan vi notera att det även här är ett språkbruk som strävar efter att på ett poetiskt sätt skildra ett förlopp – erektionens växande – och de mekanismer som är verkamma i sammanhanget. *Bultande pulsar* är ett ganska utslitet uttryck, men när det här med en halvkväden visa lanseras som den drivande kraften i erektionen, blir det på en gång ett konkret och nära nog nyskapande poetiskt uttryck för något som annars kunnat bli mycket vulgärare än så. Liksom i de tidigare exemplen är det även här konstruktionen som sådan som visar på orsakssambandet – och tillåter den förtätade beskrivningen.

Vilka slutsatser om resultativkonstruktionens produktivitet som uppsatsen vill dra på grund av det som här presenterats, framgår av nästa avsnitt.

5. Avslutande diskussion

Mot bakgrund av de undersökningar som har redovisats här ovan vill uppsatsen presentera några resultat som tycks värda att notera. Till att börja med är likheten mellan resultativkonstruktionen och konstruktioner med kausativa verb slående, vilket visas i avsnitt 5.1. Vidare är det tydligt att verb tycks kunna få sina valensförhållanden förändrade genom att ingå i resultativkonstruktioner. Intransitiva verb kan konstrueras med objekt om de ingår i en resultativkonstruktion. Å andra sidan tycks resultativkonstruktionen också ställa krav på att det finns ett objekt som resultatet kan prediceras om, men genom att använda reflexivpronomenet *sig* i denna funktion tycks de flesta verb ändå kunna konstrueras som resultativer. Detta diskuteras i avsnitt 5.2. Att konstruktionen som sådan därmed verkar vara produktiv tas upp i avsnitt 5.3.

5.1. Resultativkonstruktionen jämfört med kausativa verb

Utan att ta ställning i frågan om resultativkonstruktionen är en satsförkortning eller inte – frågan om vi har att göra med en satsförkortning eller inte berördes mycket kortfattat på s. 19, se särskilt not 21 – kan vi ändå se att konstruktionen med en allmän form kan uttryckas enligt följande:

- (56) a. ”*verba objektet (så att det blir) resultat*”.
 b. måla bordet (så att det blir) rött.
 c. nysa (så att) näsduken (far) av bordet.

Den uppmärksamma läsaren noterar här genast en kvalitetsskillnad mellan (56b) och (56c): (56b) är kontrollresultativ, medan (56c) är ECM-resultativ. Den skillnaden kommer att behandlas i avsnitt 5.2 här nedanför.

Resultativkonstruktionens allmänna form kan ställas mot den allmänna formen för de kausativa verben:

- (57) a. ”*orsaka/tillåta objektet resultat*”.
 b. göra degen mjuk.
 c. göra någon fri.
 d. låta henne förslösa sin begåvning. (P)

Om man sedan jämför de kausativa verben med motsvarande resultativkonstruktioner (se gärna tabell 4, s. 42) så blir likheten slående:

- (58) b. göra degen mjuk. (kausativt verb)
- c. göra någon fri. (kausativt verb)
- a. arbeta degen mjuk. (resultativkonstruktion)
- b. släppa någon fri. (resultativkonstruktion)

En avgörande skillnad mellan kausativa verb och resultativkonstruktioner är dock att uttrycket för resultatet alltid ingår i det kausativa verbets valens. Likheten mellan kausativa verb och resultativkonstruktioner motiverar frågan, om det inte kunde vara så att språkbrukarna i sin arsenal av språkliga mönster har utnyttjat de kausativa verben, som ett exempel på hur man konstruera satser som innehåller ett uttryck för resultatet av en verbhandling.

5.2. Resultativkonstruktionen och ändrade valensmönster i svenskan

Vi har nu kunnat se hur valensen för ett antal verb har förändrats när de har ingått i den typ av konstruktioner som kallas resultativer. Å andra sidan har vi märkt att det faktum att en konstruktion är resultativ långt ifrån alltid behöver innebära att valensen förändras för det verb som styr konstruktionen. Jämför (59a) med (59b) och (59c):

- (59) a. John hamrade metallbiten plan.
- b. John nös näsduken av bordet.
- c. John skrattade sig tokig.

I (59a) där verbet *hamra* används transitivt⁵⁰ ingår objekt och (optionellt) objektspredikativ i ordets valens. Detta är typiskt för de resultativer som kallas kontrollresultativer, ett begrepp som kommer sig av att verbfrasens huvud kontrollerar objekt/objektspredikativ. Men i (59b) och (59c) har vi konstruktioner med intransitiva verb som normalt inte kan ta några objekt, och som i uppsatsen har kallats ECM-resultativer (begreppet *ECM-resultativer* behandlas på s. 19 ovan). Det är denna typ av resultativer som har varit mest intressanta för uppsatsen, eftersom

⁵⁰ *hamra* kan naturligtvis även användas intransitivt: *Karin satt och hamrade, Karin hamrade på en plåtburk.*

valensen för *nös* och *skrattade* har kommit att ändras i och med att de ingår i resultativkonstruktionen.

Den förändrade valensen skulle möjligen kunna förklaras genom att anta att det finns två olika verb ¹*nysa* och ²*nysa* samt ¹*skratta* och ²*skratta*, där den första betydelsen skulle vara den traditionella och den andra skulle vara den med ändrad valens. Jfr Goldbergs resonemang kring hur många betydelser av det engelska verbet *to kick* man ska räkna med (se s. 12 ovan). Men varken SAOB, NEO eller *Svenskt språkbruk* räknar med mer än en betydelse av dessa båda verb. Den förändrade valensen får väl då sägas bero på att de har ingått i en konstruktion som har förändrat de grammatiska förutsättningarna för hur dessa verb ska konstrueras.

De resultativkonstruktioner som har undersökts, verkar till den övervägande delen ha varit ECM-resultativer. Detta dock sagt med reservation för att de undersökningar som här presenteras, inte utformats med avsikt att dra statistiskt hållbara slutsatser om den relativa frekvensen av olika typer av resultativer. (Denna fråga diskuterades något i avsnitt 3.3.) En snabb titt på tabell 3 (se s. 40) visar ändå att andelen ECM-resultativer är betydligt större än andelen kontrollresultativer.

Genom att jämföra verben *måla* och *ljuga* var det möjligt att ganska tydligt se skillnaden mellan verb som kan ha ett resultativt uttryck i sin valens (*måla*) och verb som inte har det i sin valens (*ljuga*). Vi kunde se hur ett verb som *måla* normalt konstruerades med ett objektspredikativ som ingår i valensen:

- (60) a. Hon satt och målade naglarna mörkblå när Reine klev på.
(P)
b. /.../ ett rum de har målat vitt /.../ (P)

Men samtidigt fanns det exempel på att det gick att konstruera *måla* med uttryck som inte ingår i valensen:

- (61) a. Hon målade sig fri. (P)
b. /.../ måla sej ur sin tantighet. (P)
c. Kan man måla sig frisk?
d. Kan man måla sig till en doktorsgrad?

Med *ljuga* förhåller det sig naturligtvis annorlunda. Eftersom det är ett intransitivt verb kan det inte ingå något resultativuttryck i dess valens. Det innebär att resultativer med *ljuga* bara är möjliga om de konstrueras reflexivt:

- (62) a. */.../ han ljög ut ur armén /.../
 b. /.../ han ljög sig ut ur armén /.../ (P)

Kravet på att intransitiva verb ska konstrueras reflexivt för att kunna bilda resultativer, är helt följdriktigt om man ska ta hänsyn till den princip om direct object restriction (DOR) som har lanserats i den internationella litteraturen. (se bl.a. Verspoor (1997), Levin & Rappaport Hovav (1995) och Simpson (1983); denna fråga behandlas för övrigt på s. 27).

5.3. Är resultativkonstruktionen produktiv?

I avsnitten 4.3 och 4.4 har vi kunnat se gott om exempel på att resultativkonstruktionen är produktiv i svenskan. I reklam- och kvällstidningstexter har det funnits flera exempel på hur uttryck som *Köp dig fri* kan omformas till likbetydande köpbudskap som *Köp dig lycklig*, *Hyr dig fri* och *Hyr dig i form*. I synnerhet det sistnämnda uttrycket är intressant eftersom det skiljer sig från de övriga i denna kategori genom att resultativuttrycket är ett adverbial. Detta tyder på att språkbrukarna känner sig så hemma med uttrycket att det inte möter några hinder att utöka dess syntaktiska domänområde.

I avsnittet 4.3 kunde man spåra viss kreativitet när det gällde ordförrådet i resultativerna. Förutom det redan nämnda *Hyr dig i form* fanns uttryck som *zonka sig redlös* och *ölat dig odödlig*; även i dessa sistnämnda fall var det en kreativ språkanvändning som dock har en mycket vanlig fras som grund: *supa sig full*. En ännu mera kreativ språkanvändning kunde man hitta i de skönlitterära exemplen i avsnitt 4.4. Ett av de enligt min mening mest udda exemplen är följande:

- (63) Det knakade och knastrade i säden som växte sig ung /.../ (P)

Det udda sättet att konstruera resultativerna i exemplen från avsnitt 4.4 ställer särskilda krav på konstruktionen som sådan. För att författaren ska kunna våga ta ut svängarna när det gäller det semantiska innehållet i meningen, måste denna lita på att läsaren kan avkoda konstruktionen. Just det ovanstående exemplet ger ett i det närmaste paradoxalt intryck, men betydelsen av konstruktionen råder det inte någon tvekan om: Säden växer så att den blir ung – hur detta sedan ska tolkas är en annan fråga. All denna kreativitet i användandet av resultativer skulle naturligtvis inte vara möjlig om inte resultativkonstruktionen vore en produktiv konstruktionsform.

5.4. Uppslag för vidare undersökning

I den engelskspråkiga litteraturen räknar man med att subjektspredikativ skulle kunna fungera som resultativer. Ett av de internationellt ofta använda åskådningsexemplen är just ett subjektspredikativ:

(64) The river froze solid.

Denna undersökning har dock åtminstone preliminärt funnit att subjektspredikativ inte gärna fungerar som resultativer på svenska. Men detta är en fråga som skulle behöva utredas mycket mer systematiskt än vad som gjorts här, för att få fram ett mer definitivt svar på om (eller under vilka omständigheter) subjektspredikativ kan fungera som resultativer i svenskan.

Inte heller adverbiala resultativer har fått någon uttömmande behandling i denna uppsats.

(65) Floden frös till is.

Uttryck av samma typ som exempel (65) kan därför också motivera närmare undersökning.

En annan fråga som anknyter till ovanstående problemområde, är om man fortsatt ska använda begreppet Direct Object Restriction (DOR) för att beskriva att det tycks krävas vad Dowty (1991) skulle kalla en PROTO-PATIENT för att kunna skapa resultativkonstruktioner. I uppsatsen finns tydliga tecken på att det är PROTO-PATIENT-rollen snarare än det syntaktiska objektet som krävs för att man ska kunna konstruera satser resultativt. Å andra sidan har uppsatsen också visat att resultativer konstruerade med ett falskt reflexivt sig är produktiva i svenskan. Detta tyder på att det råder en komplicerad spänning mellan den semantiska och den syntaktiska beskrivningsnivån som vore väl värd att studera närmare.

Litteraturförteckning

- Andersson, Erik 1994. *Grammatik från grunden*. Uppsala: Hallgren&Fallgren.
- Bresnan, Joan (ed.) 1982. *The mental representation of grammatical relations*. Cambridge, Mass.: MIT Press.
- Carrier, Jill och Randall, Janet (1992) The Argument Structure and Syntactic Structure of Resultatives. *Linguistic Inquiry* 23(2): 173-234.
- Chomsky, Noam 1965. *Aspects of the Theory of Syntax*. Cambridge, Mass.: MIT Press.
- Croft, William 2003. *Typology and Universals*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Dowty, David 1991. Thematic proto-roles and argument selection. *Language* 67(3): 547-619.
- Fillmore, Charles 1968. The Case for Case, I: Red. E. Bach och R. T. Harms. *Universals in Linguistic Theory*. New York: Holt, Rinehart and Winston. s. 1-88.
- Fillmore, Charles 1985. Syntactic Intrusions and the Notion of Grammatical Constuction, I: *Proceedings of the 11th Annual meeting of the Berkeley Linguistics Society* s. 73-86. Berkeley CA: Berkeley Linguistics Society.
- Gellerstam, Martin 2005. PAROLE-materialet [www]. Tillgänglig på < <http://spraakbanken.gu.se/lb/parole/> >. Hämtad 10 juni 2005.
- Goldberg, Adele 1995. *Constructions – A Construction Grammar Approach to Argument Structure*. Chicago/London: The University of Chicago Press.
- Grimshaw, Jane 1990. *Argument Structure*. Cambridge, Mass.: MIT Press.
- Hultman, Tor G 2003. *Svenska Akademiens språklära*. Stockholm: Svenska Akademien.
- Jackendoff, Ray 1972. *Semantic Interpretation in Generative Grammar*. Cambridge, Mass.: MIT Press.
- Jackendoff, Ray 2002. *Foundations of Language: Brain, Meaning, Grammar, Evolution*. Oxford: Oxford University Press.
- Jackendoff, Ray 2003. Argument Structure: Linking semantic and syntactic argument structure. Opublicerat stödpaper vid IGERT Workshop on the Cognitive Science of Language, Department of Cognitive Science Johns Hopkins University 7-9 January 2003. Tillgänglig på < <http://www.cog.jhu.edu/workshop-03/Handouts/jackendoff.pdf> >. Hämtad 9 januari 2005.

- Kiparsky, Paul 1987. *Morphology and Grammatical Relations*. Opublicerat manuskript, Stanford University.
- Levin, Beth & Malka Rappaport Hovav 1995. *Unaccusativity: At the Syntax-Lexical Semantics Interface*. Cambridge, Mass.: MIT Press.
- Lundin, Katarina 2002. *Small Clauses in Swedish – Towards a Unified Account*. Lund: Institutionen för Nordiska språk, Lunds universitet. (Även publicerad på Internet: http://www.lub.lu.se/luft/diss/hum_223/hum_223.pdf).
- Lyngfelt, Benjamin 2002. *Kontroll i svenskan. Den optimala tolkningen av infinitivers tankesubjekt*. Göteborg: Acta Universitatis Gothoburgensis.
- Müller, Stefan 2002. *Complex Predicates: Verbal Complexes, Resultative Constructions and Particle Verbs in German*. Stanford, California: CSLI publications, Studies in Constraint-Based Lexicalism.
- NEO = *Nationalencyklopediens ordbok* 1995. Höganäs: Bokförlaget Bra Böcker.
- Newmeyer, Frederick J 1998. *Language Form and Language Function*. Cambridge, Mass.: MIT Press.
- Noreen, Adolf 1903–1925. *Vårt språk*. Lund: CWK Gleerups förlag.
- NRG = Faarlund, Jan Terje; Svein Lie & Kjell Ivar Vannebo 1997. *Norsk referansegrammatikk*. Oslo: Universitetforlaget AS.
- Pollard, Carl, & Sag, Ivan A. 1994. *Head-driven phrase structure grammar*. Chicago: University of Chicago Press.
- Saeed, John, I 1997. *Semantics*. (2:a uppl. 2003). Oxford: Blackwell
- SAG = Teleman, Ulf; Erik Andersson & Staffan Hellberg 1999. *Svenska Akademiens grammatik*. Stockholm: Norstedts.
- SAOB = *Ordbok över svenska språket*. 1893–. Lund: Gleerupska universitetsbokhandeln.
- Schibboleth = Swedberg, Jesper 1716. *Schibboleth: Svenska språkets rykt och riktighet*. Skara. [Schibbolet är citerad via SAOB:s redaktions excerpter, vilka ställdes till uppsatsens förfogande som fotostatkopior.]
- Simpson, Jane 1983. ‘Resultatives’, I: Red. Lori Levin, Malka Rappaport and Annie Zaenen, *Papers in Lexical-Functional Grammar*, Bloomington, Indiana: Indiana University Linguistics Club. s. 143-158.
- Sköldbberg, Emma 2004. *Korten på bordet. Innehålls- och uttrycksmässig variation hos svenska idiom*. Göteborg: Meijerbergs arkiv för svensk ordforskning.
- Sundman, Marketta (1987. *Subjektval och diates i svenskan*. Åbo: Åbo Akademis förlag.

- Svenskt språkbruk: ordbok över konstruktioner och fraser* 2003. Stockholm: Norstedts ordbok.
- Van Valin, Robert 1992. Generalized Semantic Roles, Argument Selection and the Syntax-Semantics Interface. Manuscript. State University of New York at Buffalo. Tillgänglig på < http://linguistics.buffalo.edu/research/rrg/vanvalin_papers/gensemroles.pdf > Hämtad 9 januari 2005.
- Verspoor, Cornelia Maria 1997. *Contextually-Dependent Lexical Semantics*. Centre for Cognitive Semantics, University of Edinburgh. Tillgänglig på < <http://public.lanl.gov/verspoor/thesis.html> > Hämtad 3 augusti 2004.
- Wechsler, Stephen 1996. Explaining resultatives without unaccusivity. Unpublished manuscript.
- Wechsler, Stephen 2005. Resultatives Under the ‘Event-Argument Homomorphism’ Model of Telicity. I: Red. Nomi Erteschik-Shir & Tova Rapoport *The Syntax Of Aspect: Deriving Thematic And Aspectual Interpretation*. Oxford: Oxford University Press. [Preliminary version]

APPENDIX 1: Söksträngar

Följande söksträngar användes vid sökningarna i Språkbanken : parole. (<http://spraakbanken.gu.se/lb/parole/>). Kommentarer till sökningarna är inte helt likformiga eftersom jag inte från början insåg vikten av alla delar av dokumentationen.

1. [msd="V@N0AS"] "sig" [msd="AQP.*"]
 ///infinitiv + sig + adjektiv///
2. [msd="V@N0AS"] [msd="PF@.*"] [msd="AQP.*"]
 ///infinitiv + pronomen + adjektiv///
3.
 [msd="V.*"&word!="göra"&word!="känna"] [msd="PF@..O@."] [msd="AQP.*"]
 ///verb utom göra & känna + pron i obj.form + adjektiv///
4.
 [msd="V@N.*"&word!="göra"&word!="känna"] [msd="PF@..O@."] [msd="AQPU.*"]
 ///infinitiv utom göra & känna + pron i obj.form + adjektiv i utrum///
5. [msd="V@N.*"&word!="göra"&word!="känna"&word!="hålla"&word!="visa"] [msd="PF@..O@."] [msd="AQPU.*"&word!="själv"]
 ///infinitiv utom göra & känna & hålla & visa + pron i obj.form + adjektiv i utrum utom själv///
6. [msd="V.*"&word!="göra"&word!="gjorde"&word!="gjort"&word!="gör"&word!="känna"&word!="kände"&word!="känt"&word!="känner"&word!="hålla"&word!="höll"&word!="håller"&word!="visa"&word!="visade"&word!="visar"] [msd="PF@..O@."] [msd="AQPU.*"&word!="själv"]
 ///verb utom göra & känna & hålla & visa + pron i obj.form + adjektiv i utrum utom själv///
7. [msd="V.*"&word="göra"|word="gjorde"|word="gjort"|word="gör"] [msd="PF@..O@."] [msd="AQPU.*"&word!="själv"]
 ///verb göra + pron i obj.form + adjektiv i utrum utom själv///

8.

[msd="V.*"&word!="göra"&word!="gjorde"&word!="gjort"&word!="gör"&word!="känna"&word!="kände"&word!="känt"&word!="känner"&word!="hålla"&word!="höll"&word!="håller"&word!="visa"&word!="visade"&word!="visar"] [msd="NC.*"] [] {0,1} [msd="AQ.U.*"&word!="själv"]

///verb utom göra & känna & hålla & visa + nominal + högst ett ords lucka + adjektiv utom själv///

9.

[msd="V.*"&word!="göra"&word!="gjorde"&word!="gjort"&word!="gör"&word!="känna"&word!="kände"&word!="känt"&word!="känner"&word!="hålla"&word!="höll"&word!="håller"&word!="visa"&word!="visade"&word!="visar"] [msd="NC.*"] [] {0,1} [msd="AQP00.*"] [msd="AQ.U.*"&word!="själv"]

///verb utom göra & känna & hålla & visa + nominal + högst ett ords lucka + bestämning + adjektiv utom själv: gav bara 11 träffar, ingen resultativ///

10.

[msd="V.*"&word!="göra"&word!="gjorde"&word!="gjort"&word!="gör"&word!="känna"&word!="kände"&word!="känt"&word!="känner"&word!="hålla"&word!="höll"&word!="håller"&word!="visa"&word!="visade"&word!="visar"] [msd="PF@..0@."] [] {0,1} [msd="AQP00.*"] [msd="AQ.U.*"&word!="själv"]

///Bara 6 träff///

11.

[msd="V.*"&word!="göra"&word!="gjorde"&word!="gjort"&word!="gör"&word!="känna"&word!="kände"&word!="känt"&word!="känner"&word!="hålla"&word!="höll"&word!="håller"&word!="visa"&word!="visade"&word!="visar"] [msd="PF@..O@."] [] {0,1} [msd="AQ.U.*"&word!="själv"]

///verb utom göra & känna & hålla & visa + pron i obj.form + adjektiv i utrum utom själv///

12. [msd="V.*"&word!="göra"&word!="gjorde"&word!="gjort"&word!="gör"&word!="känna"&word!="kände"&word!="känt"&word!="känner"&word!="hålla"&word!="höll"&word!="håller"&word!="visa"&word!="visade"&word!="visar"] [msd="PF@..O@."] [] {0,1} [msd="AQP00.*"&word!="själv"]

///verb utom göra & känna & hålla & visa + pron i obj.form + högst ett ords lucka + adjektiv i grundform utom själv/själva, 3972 träffar ///

13.

[msd="V.*"&word!="göra"&word!="gjorde"&word!="gjort"&word!="gör"&word!="känna"&word!="kände"&word!="känt"&word!="känner"&word!="hålla"&word!="höll"&word!="håller"&word!="visa"&word!="visade"&word!="visar"] [msd="PF@..O@."&word!="sig"] [] {0,1} [msd="AQP0.*"&word!="själv"]

///22juni04: verb utom göra & känna & hålla & visa + pron i obj.form utom sig + högst ett ords lucka + adjektiv i grundform utom själv/själva ///

14.

[msd="V.*"&word!="göra"&word!="gjorde"&word!="gjort"&word!="gör"&word!="känna"&word!="kände"&word!="känt"&word!="känner"&word!="hålla"&word!="höll"&word!="håller"&word!="visa"&word!="visade"&word!="visar"] [msd="PF@..O@."] [msd="SPS"]

///22juni04: verb utom göra & känna & hålla & visa + pron i obj.form + preposition ///

15. [msd="V@...."] [msd="PF@..O@."] [msd="SPS"] [msd="AQP0.*"]

///2 augusti04: verb + pron i obj.form + preposition + adjektiv i grundform, 1439 träffar ///

16. [msd="V.*"&word!="göra"&word!="gjorde"&word!="gjort"&word!="gör"&word!="känna"&word!="kände"&word!="känt"&word!="känner"&word!="hålla"&word!="höll"&word!="håller"&word!="visa"&word!="visade"&word!="visar"] [msd="PF@..O@."] [] {0,3} [msd="AQ.00.*"] [msd="AQ.U.*"&word!="själv"]

///4 augusti04: verb utom göra & känna & hålla & visa + pron i obj.form + adj (högst tre ords lucka) + adj 19 träffar ///

17. [msd="V.*"&word!="göra"&word!="gjorde"&word!="gjort"&word!="gör"] [msd="PF@....."] [] {0,3} [msd="AQ.00.*"] [msd="AQ.U.*"]

///4 augusti04: verb utom göra + pron i obj.form + adj (högst tre ords lucka) + adj 80 träffar ///

18. [msd="NC....."] [] {0,1} [msd="V.*"&word!="är"&word!="var"&word!="varit"&word!="vara"&word!="vore"] [] {0,2} [msd="AQ.0.*"]

///4 augusti04: verb utom göra + pron i obj.form + adj (högst tre ords lucka) + adj mer än 1000 träffar ///

19. [msd="V.*"&word!="göra"&word!="gjorde"&word!="gjort"&word!="gör"&word!="känna"&word!="kände"&word!="känt"&word!="känner"&word!="hålla"&word!="höll"&word!="håller"] [msd="NC....."] [][0,1][msd="AQ.0.*"&word!="själv"] [msd="PF@..O@."&word!="sig"] [][0,1][msd="AQ.0.*"&word!="själv"]

///8 augusti04: verb utom göra & känna & hålla & visa + subst. + adj i utr utom själv. eller pron i obj.form + adj i utr utom själv 5000 träffar///

20. [msd="V@...."] [][0,3][word="död.*"]

///8 augusti04: resultativer med död 4309 träffar///

21. [msd="V@...."] [][0,3][word="tor..?"]

///8 augusti04: resultativer med torr 1314 träffar///

22. [msd="V@...."] [][0,3][word="våt.?"]

///8 augusti04: resultativer med våt 227 träffar///

23. ("torka"|"torkar"|"torkade"|"torkat")

///9 oktober 04: 703 träffar///

24. ("ljuga"|"ljuger"|"ljög"|"ljugit")

///10 oktober 04: 405 träffar///

25. ("måla"|"målar"|"målade"|"målat")

///10 oktober 04: 1038 träffar///

26. [msd="V@...."] [][0,1][msd="PF@..O@."][][0,1][msd="SPS"]

///6 januari05: verb + pron i obj.form + preposition >5000 träff///

27.

[msd="V@...."] [msd="PF@..O@."][][0,1][msd="SPS"] [msd="AQ.0.*"&word!="själv"]

///6 januari05: verb + pron i obj.form + preposition + adj utom själv 2430 träff///

28. ("onanera"|"onanerar"|"onanerade"|"onanerat")

///7 januari 05: 22 träffar///

29. ("skriva"|"skriver"|"skrev"|"skrivit")

///7 januari 05: > 5000 träffar///

30. ("växa"|"växer"|"växte"|"växt")
///8 januari 05: 3828 träffar///
31. ("stelna"|"stelnar"|"stelna"|"stelnat")
///8 januari 05: 125 träffar///
32. ("välja"|"väljer"|"valde"|"valt")
///8 januari 05: > 5000 träffar///
33. (".*kora"|".*korar"|".*korade"|".*korat")
///8 januari 05: 40 träffar (efter att ha sorterat bort andra ord än varianter av 'kora')///
34. ("förklara"|"förklarar"|"förklarade"|"förklarat")
///8 januari 05: > 5000 träffar///
35. [msd="V@...."][]{0,1}[msd="AQ.0..*"]
///11 juni 05: verb, 0-1 ords lucka, adjektiv, 946 träffar///

APPENDIX 2: Sökning hanterad i Excel

Nedanstående bild visar en ”skärmdump” av den sökning som använts som exempel på hur en sökning i parole går till. Kolumn C innehåller den följd av ord som är resultatet av sökningen. Med hjälp av kommandon i Excel har materialet ordnats i bokstavsordning efter första ord i kolumn C.



APPENDIX 3: Reklam och reklamliknande webb- och kvällstidningstext

Alla nedanstående webbplatser besöktes 15 oktober 2005

Köp dig fri

<http://www.tlth.lth.se/~mf/k198/text/6.html>

Köp dig lycklig!

<http://www.utsidan.se/klattring/utrustning/butiker/>

Köp dig mp3-trendig för bara 10.000 kronor

<http://www.nyteknik.se/art/37221>

Hyr dig fri

<http://www.bradata.com/32.html>

Hyr dig fri på ett enkelt sätt

www.bollnasbostader.se

Hyr dig i form

http://www.cykloteket.se/2004/iframe_right.php?content_id=23

Drick dig snygg

<http://www.aftonbladet.se/vss/halsa/story/utskrift/0,3258,704240,00.html>

Drick dig smal i vår

<http://www.nyhetsportalen.se/v132588.html>

Drick dig frisk med ny-färskpressad apelsinjuice

<http://www.fruktexpress.se/juice.html>

Rör dig smal – utan att banta

<http://www.aftonbladet.se/vss/halsa/story/0,2789,463732,00.html>

APPENDIX 4: Google-sökning: ”*sig fri*” – de tio första träffarna.

Nätet Resultat 1 - 10 av ungefär 105 000 vid sökning efter " sig fri".
(0,19 sekunder)

[Aftonbladet: Inte utan min koordinator](#)

Inte utan min koordinator Ann-Margreth köpte **sig fri** från bröllospaniken. Kvinna · Machokungen Så håller hovet på könsrollerna. Kändiskvinna ...

www.aftonbladet.se/vss/kvinna/story/0,2789,710698,00.html - [Liknande sidor](#)

[Aftonbladet: Button stannar hos BAR-Honda – köper sig fri för 138 ...](#)

Button stannar hos BAR-Honda – köper **sig fri** för 138 miljoner (Anna Andersson) (21 September 2005)

www.aftonbladet.se/vss/sport/story/0,2789,702019,00.html - [Liknande sidor](#)

[Vem säger sig fri?](#)

I Vem säger **sig fri**? resonerar Ylva Gislén kring vilka problem som finns i förhållandet ... Vem säger **sig fri**? är en del av den serie översyner på teater-, ...

www.kulturradet.se/index.php?pid=892 - 9k - [Cachad](#) - [Liknande sidor](#)

[Dagens PS](#)

Regeringen köper **sig fri** inför valet. Min kritik mot Nationalnyckeln gäller inte satsningen på den taxonomiska och systematiska forskningen som sådan. ...

www.dagensps.se/artikel.asp?articleID=12875 - 66k - [Cachad](#) - [Liknande sidor](#)

[Regeringen köper sig fri inför valet](#)

Regeringen köper **sig fri** inför valet. ... Regeringen köper **sig fri** inför valet. Dagens Debatt 10 oktober: Olika inför döden, rent och snyggt, kräv tydliga ...

www.nyhetsportalen.se/v1220977.html - 4k - [Cachad](#) - [Liknande sidor](#)

[PlayStation.com: News](#)

Webbplatsen för Spartan slår **sig fri**. PSP. Jason Marchant. 03 aug 2005. Segas försök att omkullkasta det romerska imperiet börjar arta sig, då webbplatsen ...

se.playstation.com/news/newsStory.jhtml?storyId=106978_sv_SE_NEWS&linktype=NSON - 35k - [Cachad](#) - [Liknande sidor](#)

[svt.se - ABC](#)

Lagligt köpa **sig fri** från trängselskatt. Publicerad 23 augusti 2005 - 12:14 Uppdaterad 6 september 2005 - 15:12. Landets 90.000 personer med ...

svt.se/svt/jsp/Crosslink.jsp?d=33538&a=437292 - [Liknande sidor](#)

[Nyckeln till Uppsala - Unt.se - Upsala Nya Tidning](#)

Regeringen köper **sig fri** inför valet Insändare » Fastighetstaxering som ett practical joke » Eleverna borde inte få ha spel och telefoner med sig i skolan ...

www2.unt.se/avd/1,1786,MC=2-AV_ID=438175,00.html - 102k - [Cachad](#) - [Liknande sidor](#)

[Exhustrusyndromet att kapa banden och göra sig fri efter ...](#)

Att kapa de känslomässiga banden efter en skilsmässa är inte lätt. Inte heller efter ett dödsfall. Många kvinnor vårdar visserligen omedvetet men ändå ömt ...

www.barnboken.nu/cgi/kort/9127072630.shtml - 14k - [Cachad](#) - [Liknande sidor](#)

[Rekapitulera - Att göra sig fri jaget.](#)

En beskrivning, el. bruksanvinsning över rekapituleringen.

www.nagual.se/recapnow/ - 21k - [Cachad](#) - [Liknande sidor](#)